

**İlahiyat Son Sınıf Öğrencilerinin Dini Hitabet
Yeterlikleri DİB ve Din Görevlileri ve Din Hizmetleri
ile İlgili Görüşleri**

*Religious Oratory Competence of Senior Students of
Theology and Their Opinion On Clergy and Religious
Services*

Ömer Demir

Doç. Dr. Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri
Anabilim Dalı. Bayburt / Türkiye
Doç. Dr. Bayburt University Faculty of Divinity, Department of Philosophy
and Religious Sciences. Bayburt/Turkey
odemir@bayburt.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-7929-9559

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 03 Temmuz/July 2019

Kabul Tarihi / Date Accepted: 16 Temmuz/ July 2019

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Citation: Ömer Demir, "İlahiyat Son Sınıf Öğrencilerinin Dini
Hitabet Yeterlikleri DİB ve Din Görevlileri ve Din Hizmetleri İle İlgili
Görüşleri, *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9
(Bahar 2019) : 79-115

Öz

Bu araştırma Bayburt İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencilerinin dini hitabet yeterlikleri, DİB'in kurumsal görevleri ve din hizmetleri hakkındaki görüş ve düşüncelerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada anket yöntemi kullanılmış, anket uygulaması Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dini Hitabet dersini almış son sınıfta öğrenim gören 173 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada öğrencilerin dini hitabet yeterlikleri, DİB'in faaliyetleri ve din görevliliği hakkındaki görüşleri açık ve kapalı 33 soru ile ortaya konmaya çalışılmış, ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir. Araştırma, ilahiyat öğrencilerin mesleki tercihlerinin oluşmasında ve ilahiyat fakültelerinin eğitim ve öğretiminin yapılandırılmasında ve planlanmasında ilgililere katkı sunabilir.

Anahtar kelimeler: İlahiyat Fakültesi, dinsel hitabet yeterliliği, kurumsal dini görev ve hizmetler.

Abstract

The research has aimed to reveal the religious rhetoric competence of last grade's students in Faculty of Theology in Bayburt, their opinion and ideas about MRA's corporate duties and religious services. The method of survey was used in the study, and the survey application was made with 173 students who receive their education at the last grade and had the course of Religious Rhetoric in Faculty of Theology in Bayburt. The students' religious rhetoric competence and their views about MRA's activities and religious duty were tried to ve revealed with open-and-closed-ended 33 questions, and then, the generated results were evaluated. The research can contribute to that the theology students get their occupational preferences and the education and teaching in the faculty of theology are structured and planned.

Key words: Faculty of theology, religious rhetoric competence, corporate duties and religious services

Giriş

İlahiyat Fakültelerinin kuruluş kanununa göre; ilahiyat fakültelerinde, dini meselelerin sağlam ve ilmi esaslara göre incelenmesi, mesleki bilgisi kuvvetli ve düşünüşte ihtatalı din adamları yetiştirilmesi amaçlanmıştır.¹ Ancak mevcut ilahiyat fakültelerinin amacını yukardaki gerekçelerle sınırlandırmak artık günümüzde pek mümkün görünmemektedir. Zira günümüzde ilahiyat fakültelerinin misyonu genişlemiş, çeşitlenmiş ancak bu genişleyen misyona uygun bir vizyon geliştirilememiştir. İlahiyat fakülteleri örgün din eğitimi faaliyetlerini üstlenen MEB'in personel ihtiyacını dikkate alırken din hizmetlerini ve yaygın din eğitimi faaliyetlerini yerine getiren DİB ve diğer kurumların personel ihtiyacını karşılayamamaktadır. Oysa birbirinden farklı birçok alanda istihdam edilen personelin eğitim almaları gereken yer ilahiyat fakülteleridir. MEB dışında kalan kurumlar ihtiyaçları olan personelin eksikliğini sertifika programları ve hizmet içi eğitim faaliyetleri ile tamamlamaya çalışmaktadır. Mevcut durumda ilahiyat fakülteleri öğretmenlik dışında kalan meslek gruplarını dikkate alan farklı programlar uygulamamaktadır. Oysa esas itibarıyla DİB vb. kurumlar bir eğitim kurumu değil istihdam kurumudur. Dolayısıyla din hizmeti sunacak ilahiyat

¹ Osman Cilacı, "İlahiyat Fakültelerindeki Uygulamaların Önemi Üzerine", *Yüksek Öğretimde Din Bilimleri Eğitimi Sempozyumu*, (Samsun: OMÜ 1988), 27-44.

mezunlarının kendilerinden beklenen yeterlikleri eğitimleri sırasında kazanmaları gerekir.²

İlahiyat fakültesi mezunları temelde eğitim hizmeti sunsalar bile birbirinden farklı nitelikler isteyen birçok meslek grubunda istihdam edilmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığına din hizmeti yapabilecek eleman, Milli Eğitim Bakanlığına Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri öğretmeni ve İmam Hatip Lisesi meslek dersleri öğretmeni yetiştirme ve ilahiyat alanında bilim insanı yetiştirme gibi üç ayrı istihdam alanına hizmet etmektedirler. İHL öğretmenliği bile dördüncü bir boyut sayılabilir.³ Ancak yükseköğretimle ilgili 1982 yılında gerçekleştirilen düzenlemelerden sonra ilâhiyat fakültelerinde tek tip program uygulanmaya başlanmıştır.⁴ İlahiyat fakültesi öğrencileri hizmet verecekleri bu dört temel faaliyet alanının ortak yönlerine hitap eden bir eğitim aldıkları kadar ihtiyaç duyulan farklı nitelikler ve yeterlikler için de yetiştirilmesi gerekir. Sorunun çözümü adına ilahiyat fakülteleri üzerine yapılmış birçok çalışmada bölüm, sertifika ve bağımsız fakülte önerileri sürekli ihtiyaç olarak dile getirilmektedir.⁵ Fakat bu öneriler nasılsa hiç dikkat çekmemiş ve ciddiye alınmamıştır. Oysa bu şekilde ısrar edilmesi hem kaynak israfına hem de ilahiyat mezunlarının istenilen düzeyde yetiştirilmedikleri için birbirinden oldukça farklı meslekler konusunda yetersizlik duygusu yaşamalarına neden olmaktadır. İlahiyat fakültelerindeki eğitim, her yönüyle iyi tartışılmış temel bir ilahiyat programı üzerine pratik ihtiyaçlara göre çeşitli bölüm veya ayrı fakülteler şeklinde söz konusu mesleklere hazırlayıcı ek öğretim programlarıyla zenginleştirilmesi gerekir.⁶ Din eğitimi ile ilgili hiçbir mesleki alan yok sayılmamalı ve alanın ihtiyaç duyduğu uzman kadrolar yetiştirilmelidir. Bu gerçekten hareketle ilahiyat fakültelerinde bölüm açmak yerine farklı amaçları yerine getiren ilahiyat fakültelerinin açılması önerilmiştir.⁷

Dini hayatın sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde ortaya çıkabilecek güncel sorunlarda da ilahiyat mezunlarının dini danışmanlık ve rehberlik etmeleri beklenmektedir. Tüm bu istihdam alanları ile ilgili bölüm açılmasının veya söz konusu istihdam alanlarına yönelik dersler konulmasının da

² Recai Doğan, Remziye Ege, *Din Eğitimi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 225.

³ Nevzat Yaşar Aşkoğlu, "İlahiyat Fakültelerinin Eğitim Öğretime Katkıları ve Kaliteye Yolculuk", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (Haziran 2005): 7.

⁴ Beyza Bilgin, *Din Eğitimi* (Ankara: Gür Yayıncılık, 2001), 6.

⁵ Mevlüt Kaya, "İlahiyat Fakültelerinin İstihdam Alanlarına Uygun Eleman Yetiştirme Sorunu", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu Bildirileri* (Isparta: SDÜ, 2004), 211-242.

Muammer Cengil, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İstihdam ve Bu Bağlamda Ders Programları Üzerine Bazı Öneriler", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu Bildiriler*, (Isparta: SDÜ, 2004), 244.

Ramazan Buyrukçu, "İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması Problemi", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu Bildiriler* (Isparta: SDÜ, 2004), 519.

⁶ Ahmet Hikmet Eroğlu, *Türkiye'de Dinler Tarihi'nin Kurumsallaşması Sürecinde Prof. Dr. Abdurrahman Küçük*, (Ankara: Berikan Yayınevi, 2016), 248.

⁷ Yakup Çiçek, "İlahiyat Fakültelerinde Öğretim ve Metodu", *Yükseköğretimde Din Bilimleri Öğretimi Sempozyumu* (Samsun: OMÜ, 1988): 112.

profesyonel bir çözüm olmayacağı dile getirilmektedir.⁸ Yapılandırma konusunda genelde ortaya konan görüş ilahiyat fakültelerinin ilk iki yılının ortak bir öğretim programı ile sürdürülmesi, diğer yıllarda ise branşlaşmaya gidilmesidir.⁹ Bu yeniden yapılanmaya göre anabilim ve bilim dalları yeniden gözden geçirilmeli, ders türleri ile kredi saatleri akreditasyon ilkelere doğrultusunda yeniden belirlenmelidir.¹⁰ İslami ilimler sahasının geniş olması, derslerin fazla olması da ilahiyat fakültelerinden beklenen kaliteye ulaşmaya engel nedenler olarak gösterilmektedir.¹¹

Ülke ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda mesleki kaygının öne çıktığı bilinen bir gerçektir. Bu anlamda ne ailelerin ne de bu ilahiyat fakültelerinde okuyan gençlerin mesleki gelecekleri belirsizlik içermemelidir. Çoğunluğu kırsal kesimden gelmiş yoksul ailelerin çocukları olan öğrenciler mesleğinin belli olmasını ve bu mesleğe yönelik çalışmalar yapmayı istemektedirler. İlahiyat fakültelerinin istihdam temelli branşlaşmaya geçmesi Türkiye şartlarında daha gerçekçi görünmektedir. İlahiyat öğrencileri mesleki kaygı taşımalarını, iş bulma heyecanı ile ilahiyat fakültelerini seçmelerini pragmatist davranma olarak niteleyerek öğrenciler küçük düşürülmemelidir.¹² Helal rızık peşinde koşma ve geçim kaygısını anormal bir durum olarak görülmemelidir. Bu durum ilahiyat fakültelerinde akademik anlamda İslam bilimleri alanı ile ilgili bilgi üretmeye ve geleneksel bilgiyi çağın diline dönüştürmeye engel değildir.¹³

Birçok özel alanın eğitim ihtiyaçları ilahiyat fakültelerinden beklenmektedir. DİB istihdamını İlahiyat Fakültesi mezunlarından karşılamaktadır. Fakat bununla birlikte beklentilerin karşılandığı bir eğitim verilip verilmediği sorusu araştırmacıların zihinlerini sürekli meşgul etmektedir.¹⁴ Diğer mesleki istihdam alanları için de aynı türden endişeler söz konusudur. Örneğin; ilahiyat fakültelerinde müftülük, vaizlik, murakıplık, arşiv elamanı, kreş öğretmenliği, hac ve umre rehberi, 4-6 yaş Kuran kursu öğreticiliği, yurt dışı hizmetleri, yetişkin eğitimi, ayrıca hastaneler, cezaevleri, yetiştirme yurtları ve huzurevlerinde çalışacak personel gibi birbirinden çok farklı görevler için ne yeterince teorik bilgi verilmekte ne de uygulama yapılmak-

⁸ Mustafa Köylü, Nurullah Altaş, *Din Eğitimi* (İstanbul: Ensar Yayınları, 2014), 292.

⁹ Yunus Apaydın, "İlahiyat Fakültelerinin Çağdaş Dinî Sorunlara Çözüm Üretmedeki Yeterlilik Sorunu", *Gelenek ve Modernite Arasında İslam Yorumları*, Haz. İsmail Kurt, (Konya: NEÜ, 2017), 295. Cilacı, "İlahiyat Fakültelerindeki Uygulamaların Önemi Üzerine", 39.

¹⁰ Cemal Tosun, Recai Doğan, "İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılanması Üzerine", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu Bildiriler* (Isparta: SDÜ, 2004), 500.

Ali Toksarı, "İlahiyat Fakülteleri Eğitim-Öğretiminde Branşlaşma", *Yükseköğretimde Din Bilimleri Öğretimi Sempozyumu* (Samsun: OMÜ, 1987), 196.

¹² İsmail Yürük, "İlahiyat Fakültelerinde Din Eğitiminin Temel Problemleri", *Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına 2016*, ed. Bahadır Bumin Öztaşlan (Ankara: Türk Eğitim Sen, 2016), 646.

¹³ Doğan - Ege, *Din Eğitimi El Kitabı*, 228.

¹⁴ Remziye Ege, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Vaaz ve Vaizlik Konularına Bakışları: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/2 (Ankara: 2013), 129-158.

tadır. Din eğitimine muhatap kitle de değişmektedir. Örneğin çocuklarla kıyaslandığında yetişkinlerin öğrenme açısından bazı farklılıkları söz konusudur.¹⁵ Ayrıca İslam karşıtı yapı ve organizasyonlarla evrensel çapta rekabet edebilecek tüm insanlığa katkı sunabilecek kültürlerarası din eğitimine de ihtiyaç vardır. Türkiye'nin AB sürecine dâhil olma ihtimalini de ilahiyat fakültelerinin göz önünde tutması gerekir. Gelecekte hem bir çalışma alanı, hem de bu sürece olumlu katkı yapmasını sağlamak bakımından bu konu ile de ilgilenmeli ve hazırlıklı olmalıdır.¹⁶

İlahiyat fakültelerinde din hizmetleri istihdamı açısından başarılı sonuçlar bekleniyorsa öğrencilere cami içi din hizmetleri konusunda yeterince uygulama yaptırılması gerekir. Uygulamalar tıpkı meslek ve sanat liselerinde öğrencilerin tezgâh ve atölyelerde yetiştikleri gibi olmalıdır.¹⁷ DİB'nin da ilahiyat fakülteleri ile işbirliği içinde mesleki projeler üretmesi ve gerçekleştirmesi gerekir.¹⁸ Nasıl ki formasyon derslerini almadan son sınıfta herhangi bir orta öğretim kurumunda öğretmenlik stajı yapmadan mezun olunamıyorsa aynı şekilde Diyanet İşleri Başkanlığına eleman yetiştiren İlahiyat fakülteleri de bu kurumun ihtiyacına yönelik olarak öğrencilerine mezun olmak için vaaz etme gibi staj zorunluluğu getirebilir.¹⁹ İlahiyat Fakülteleri programlarında, özellikle son sınıflara doğru din görevliliği mesleki uygulama etkinliklerine yer verilmeli, din hizmetleri uygulamaları dini kurumlarda ve doğal ortamlarda yaptırılmalıdır. Bu tür uygulamalar İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin din görevliliği mesleğine yönelik olumlu bir tutum ve motivasyon geliştirmeleri için katkı sağlayabilir.²⁰ Söz konusu hizmetleri gerçekleştirecek öğrencilerin de bizzat bu alana yönelik mesleki formasyonu ilahiyat fakültelerinde bu misyon ve vizyona uygun bir müfredat ve din hizmetleri programı ile yetişmeleri gerekir.²¹ İlahiyat fakültesi öğrencilerinin daha fakülteye başlarken tercih edecekleri meslekleri ile ilgili hazırlık yapmaları görevlerini daha güvenli, bilinçli ve hazır olarak yapmalarını sağlayacaktır.²²

İlahiyat Fakültesi öğrencilerinde ve mezunlarında DİB'de görev alacak motivasyon ve formasyon eksikliği bu şekilde giderilmiş olacaktır. Bu du-

¹⁵ M. Akif Kılavuz, "İlahiyat Fakültelerinde Din Hizmetleri Bölümü Oluşturulmasına Duyulan İhtiyaç", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu Bildiriler* (Isparta: SDÜ, 2004), 391.

¹⁶ Mustafa Köylü, *Yükseköğretimde Din Eğitimi*, (Ensar Yayınları, 2014), 292.

¹⁷ Nevzat Aşık, "İlahiyat Fakültelerinin Pratik Din Hizmetlerine Katkısı", *I. Din Hizmetleri Sempozyumu* (Ankara: DİB, 2008), 460.

¹⁸ Cemal Tosun, "İlahiyat Fakültelerinde Vaizlik Eğitimi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 36/1 (1997), 221.

¹⁹ Ercan Çelik, "İHL, İlahiyat Fakülteleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Merkezleri Programlarının Vaizlik Mesleği Açısından Değerlendirilmesi", *Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu 2* (Ankara: DİB, 2013), 361.

²⁰ Mevlüt Kaya, İbrahim Turan, "İlahiyat Fakültesi ve İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Din Görevliliğine İlişkin Mesleki Yeterlilikleri (Samsun İli Örneği)", *On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (2013), 35.

²¹ Kılavuz, "İlahiyat Fakültelerinde Din Hizmetleri Bölümü Oluşturulmasına Duyulan İhtiyaç", 388.

²² Cilacı, "İlahiyat Fakültelerindeki Uygulamaların Önemi Üzerine", 38.

rum cami eksenli din hizmetlerinin daha etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesine, personelin iş tatmininin sağlanmasına ve toplumdaki beklentilerin doğru bir şekilde karşılanmasına önemli katkılar sağlayacaktır.²³ Hal-kımızın, ilahiyat eğitimi almış kişilerde mesleki pratikleri aradığı bir gerçektir. Bu becerilerin kazandırılmaması hem itibar kaybına hem de mezunlarımızın kendine güvensizlik duymasına sebep olmaktadır.²⁴

Din hizmetleri ağırlıklı ilahiyat fakültelerine yerleştirme işlemlerinde hafızlık belgesi ek puan kazandırabilir. Böylece hafızlığın da mesleki gelecek açısından önemli bir vasıf olduğu gösterilebilir. Hafızlık kurumu bu şekilde özendirilip yaşatılabilir. İstihdama yönelik birbirinden bağımsız ilahiyatların açılması ilahiyatların sayılarındaki artışın neden gerekli olduğunun da pratik bir açıklaması olur. Bazı ilahiyat fakültelerinin hazırlık sınıfı Arapça dışında farklı dil ve lehçe seçenekleri ile çeşitlendirilmelidir. Küreselleşme, küresel düşünmeyi gerektirmektedir. Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız, soy ve inanç bağı olan ülkelerle ilişkilerimiz, dış temsilciliklerimiz, uluslararası kültürel ilişkiler ve İslam ülkeleri ile ilişkilerimiz farklı dil becerilerine sahip ilahiyatçılara olan ihtiyacı zorunlu hale getirmektedir.

İlahiyat fakültelerinin istihdam alanı ne olursa olsun ilahiyat öğrencilerinin ortak ve öncelikli amacı; İslam dininin önerdiği ideal insanı temsil etmeye çalışmak; iyi bir insan ve iyi bir Müslüman olmayı başarmak olmalıdır. İlahiyat fakülteleri öncelikle ahlakın hayata ve bilgiye rehberlik ettiği bir eğitim amaçlamalıdır. İlahiyat fakültelerinde bilgiyi dondurmamayan, malumatı aşarak anlamlandıran, değer üreten, farklı anlayışlara açık özgür bir eğitim ortamı oluşturulmalıdır. Söz konusu fakültelerde verilen eğitim ile insanlara değer veren, sorun çözen, sağlıklı iletişim kurabilen, insan ve çevre sorunlarına duyarlı, yapıcı ve ıslah edici bir öğrenci tipinin oluşmasına zemin hazırlamalıdır.²⁵ İlahiyat öğrencileri bilgiye bütüncül bakabilmeli, temel kaynaklardan edindiği dini bilgilerle diğer bilim dallarınca üretilmiş bilgileri ilişkilendirebilmelidir. Çünkü bilgi bilgiyi açar, onu zenginleştirir, anlaşılmasını kolaylaştırır. İlahiyat öğrencileri dinin kutsal boyutu yanında bireysel, toplumsal ve kültürel boyutlarının da farkında olmalı, insanı insandan, diğer kültürlerden, varlıktan ve çevreden koparmadan bütüncül bir dünya görüşü, hakikat ve hikmet anlayışı ile yetiştirilmelidir.

İlahiyat alanının genişliği dikkate alındığında her öğrenciden birbirinden farklı mesleki yetenek ve becerileri beklemek de gerçekçi değildir. Tam olarak eğitim almadıkları bir alanla ilgili kazanımları öğrencilerden beklemekle öğrencilere de haksızlık etmiş oluruz. Ayrıca bireysel farklılıkları ve

²³ Saadettin Özdemir, "İstihdam Alanlarına Göre İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması: Din Hizmetleri Bölümü Önerisi", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu Bildiriler (Isparta: SDÜ, 2004)*, 544.

Ahmet Onay, "Cami Eksenli Din Hizmetleri", *I. Din Hizmetleri Sempozyumu* (2008), 258-276.

²⁴ Cilacı, "İlahiyat Fakültelerindeki Uygulamaların Önemi Üzerine", 38.

²⁵ Köylü - Altaş, *Din Eğitimi*, 292.

yetenekleri de görmezden gelmiş oluruz. Örneğin, bütün öğrencilerden ilahiyat alanında çağın ihtiyaç duyduğu yeni bilgiler üretecek seviyede entelektüeller olması beklenemez. Fakat buna yeteneği olanın önü açılmalı, verilen eğitim ile ona destek olmalı, ufuk açıcı bir eğitim verilmelidir. Öğrenciler sanata, spora, edebiyata, müziğe teşvik edilmelidir. Öğrencilerden değerlerle barışık bir dünya görüşü oluşturmaları konusunda eksik hiçbir şey bırakılmamalıdır. Medeniyet inşası bunu gerektirir.

Toplumun manevi kalkınmasına hizmet edecek kurumların açılmasında ve yaygınlaştırılmasında elbette bir sakınca yoktur. Ancak bu işlevi yerine getirmediği zaman bu kurumların acilen nitelik sorunları ile ilgilenilmesi, güç ve eforun bu konuya harcanması, imkânların bu amaca hizmet edecek şekilde planlanması gerekir.

Konu ile ilgili öğrenci görüşleri de ilahiyat fakültelerinin yapılandırılmasında başvurulabilecek önemli paydaş görüşlerden biridir. İşte bu araştırmada; Dini Hitabet dersini almış ilahiyat son sınıf öğrencilerinin din görevliliğine ilişkin mesleki yeterlilik algıları, öğretmenlik ve din görevliliğine bakışları, aldıkları eğitimin yeterli olup olmadığı, DİB'in kurumsal görevleri hakkındaki bilgileri, takdir edip beğendikleri din görevlilerinin özellikleri ve din hizmetleri ile ilgili kişisel önerileri paylaşılmıştır. Öğrencilerin düşüncelerini rahatça ifade etmeleri açısından anket sorularının bir kısmının açık uçlu olması tercih edilmiştir. Sorulara verilen cevaplar da aynen aktarılmış bu bulgularla ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır. Muhatap kitlesi olan öğrencilerimizi daha yakından tanımamız görüş ve düşüncelerini bilmemiz onlarla ilgili atılacak adımlarda yararlı olacaktır. Durum tespiti açısından bu tür araştırmalara ihtiyaç vardır.

1. Ankete katılan öğrenci sayısı

	Sayı	Yüzde
Erkek	51	%29
Kız	122	%71
TOPLAM	173	%100

Anket araştırmasına katılan kız öğrencilerin oranı %71 iken erkek öğrencilerin oranı %29 olmuştur. Birçok konuda olduğu gibi kız öğrenciler gerçekleştirilen etkinliklere daha çok ilgi göstermektedirler.

2- İHL mezunu musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	120	%70
Hayır	53	%30
TOPLAM	173	%100

3-Mezun olduktan sonra mesleki önceliğiniz hangisidir?

	Sayı	Yüzde
Öğretmen	110	%64
Akademisyen	14	%8
Kuran kursu öğreticisi	20	%12
Din görevlisi	10	%5
Diğer	19	%11
TOPLAM	173	%100

Görüldüğü gibi öğrencilerden öğretmen olmak isteyenlerin %64'tür. DİB bünyesinde çalışmak isteyen öğrencilerin toplam oranı %17 dir. Diğer alanlarda da görev yapmak isteyenler de %11 olması kayda değer bir sonuç olmuştur. Bu sıralama diğer araştırmalarda ortaya koyulan sonuçlarla aynıdır.²⁶ Bu sonuçlara göre DİB'na bağlı kurumlarda görev almaya istekli öğrencilerin mesleki ihtiyaçlarını gidermeye yönelik uygulamaların çoğaltılması gerekir.

4-Camide müezzinlik tecrübeniz oldu mu? (Erkek öğrenciler cevaplayacak)

	Sayı	Yüzde
Evet	41	%80
Hayır	10	%20
TOPLAM	51	%100

Erkek öğrencilerin cevapladığı bu soruya göre öğrencilerin %80'i herhangi bir camide müezzinlik tecrübesi yaşamıştır.

5-Vakit namazlarında camide imamlik tecrübeniz oldu mu? (Yalnızca erkekler öğrenciler cevaplandırarak)

	Sayı	Yüzde
Evet	39	%76
Hayır	12	%24
TOPLAM	51	%100

²⁶ Recep Uçar, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (Inönü Üniversitesi Örneği)", *Inönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8/2 (2017), 140.

Öğrenciler %76 oranında vakit namazlarında imamlık yapmıştır. Bu tecrübelerin çoğunlukla ilahiyat fakültesi mescidinde yapılmış olduğu söylenebilir.

6-Cuma namazında imam-hatiplik tecrübeniz oldu mu? (Yalnızca erkekler öğrenciler cevaplandırarak)

	Sayı	Yüzde
Evet	26	%51
Hayır	25	%49
TOPLAM	51	%100

Öğrencilerle yapılan anket çalışması Dini Hitabet dersi aldıktan sonra gerçekleştirilmiştir. Dini Hitabet dersinde öğrencilerin yarıya yakını bu uygulamayı gerçekleştirmiştir. Anket sonucu da bunu ortaya çıkarmıştır.

7-Daha önce vaaz sunumu gerçekleştirdiniz mi?

	Sayı	Yüzde
Evet	87	%50
Hayır	86	%50
TOPLAM	173	%100

Dini hitabet dersinde öğrencilerin tamamı bir vaaz videosu hazırlamıştır. Erkek öğrencilerden bir kısmı gönüllü olarak fakülte mescidinde vaaz sunumu gerçekleştirmiştir. Kız öğrencilerin büyük bir çoğunluğu yine gönüllü olarak bayanlara yönelik farklı ortamlarda sohbet etkinliği yapmıştır. Ayrıca kız öğrencilerin yarısına yakını Kuran kurslarında ders vermiştir. Bu etkinliklerden önce öğrencilerde görülen kaygının yaşadıkları tecrübeden sonra azaldığı gözlenmiştir.

8-Cenaza yıkama, kefenleme, defin işlemlerinde tecrübeniz oldu mu?

	Sayı	Yüzde
Evet	33	%19
Hayır	140	%81
TOPLAM	173	%100

Öğrencilerimizden bir kısmı Bayburt Müftülüğü ve Bayburt Halk Eğitim Merkezi işbirliği ile organize edilen Cenaze Yıkama ve Kefenleme İşlemleri Kursuna devam etmişlerdir. Araştırma sonuçlarından anlaşılan bu eğitimi bir tecrübe olarak değerlendirenler olmuştur.

9-Müezzinlik yapabilir misiniz?

	Sayı	Yüzde
Evet	47	%92
Hayır	4	%8
TOPLAM	51	%100

Öğrencilerin hemen hepsine yakını müezzinlik yapabileceklerini belirtmişlerdir.

10-Vakit namazları için imamlık yapabilir misiniz? (Yalnızca erkekler öğrenciler cevaplandırarak)

	Sayı	Yüzde
Evet	45	%88
Hayır	6	%12
TOPLAM	51	%100

Öğrencilerin %88'i imamet görevini yapabileceklerini belirtmişlerdir.

11-Cuma namazı için imam-hatiplik yapabilir misiniz? (Yalnızca erkekler öğrenciler cevaplandırarak)

	Sayı	Yüzde
Evet	32	%62
Hayır	19	%38
TOPLAM	51	%100

Cuma namazı için imamlık görevini yapabilirim diyenlerin oranı %62'dir. Öğrenciler %17 oranında DİB'de görev almak istemişlerdi. Bu sonuçlara göre öğrencilerin DİB kurumlarında görev almak istememelerinin nedeni mesleki yetersizlik değildir.

12-Temel eserlerden ve gerekli kaynaklardan yararlanarak vaaz hazırlayabilir misiniz?

	Sayı	Yüzde
Evet	149	%86
Hayır	2	%1
İstenilen düzeyde değil	22	%13
TOPLAM	173	%100

Öğrenciler %86 oranında temel kaynaklardan yararlanarak vaaz hazırlayabileceklerini belirtmişlerdir.

13-Kendinizi vaaz sunumu yapabilecek yeterlikte görüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	103	%60
Hayır	10	%5
İstenilen düzeyde değil	60	%35
TOPLAM	173	%100

Öğrencilerden %60'ı kendilerini vaaz sunumu yapabilecek yeterlikte görürken Hayır ve istenilen düzeyde değil cevabını verenlerin toplam oranı %40 olmuştur. Ege'nin Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilere "Vaaz edecek kadar bilgi birikimine sahip misiniz?" sorusu sorulmuştur. Bu soruya öğrencilerin %21,1'i "evet", %10,9'u "hayır", %67,4'ü ise "kısmen" cevabını vermiştir. Ege, vaaz edecek öğrencilerin bilgi birikiminin önemine dikkat çekmiş, bilgi yetersizliğinin kaygı ve kendine güvensizlik durumu oluşturabileceğini belirtmiştir. Bazı öğrencilerin Dinî Hitabet dersinde ilk kez uygulama yapıyor olmalarını mesleki anlamda ilk karşılaşma ve ilk tecrübe olarak değerlendirmiştir.²⁷ İki araştırmadaki sonuç karşılaştırıldığında belirgin bir fark ortaya çıkmıştır. Bu durum bilimsel araştırmalarda evren ve örneklem ilişkisinin ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır.

14-Toplum önünde rahatlıkla konuşma yapabilir misiniz?

	Sayı	Yüzde
Evet	103	%60
Hayır	6	%3
İstenilen düzeyde değil	64	%37
TOPLAM	173	%100

Öğrencilerden toplum önünde rahatlıkla konuşma yapabilirim diyenlerin oranı %60 olmuştur. Bu sonuç öğrencilerin vaaz sunumu ile diğer konuşma türleri arasında bir fark gözetmediklerini göstermiştir.

²⁷ Remziye Ege, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Vaaz ve Vaizlik Konularına Bakışları: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği", 129-158.

15-Kuran kursu öğreticiliği mesleği için kendinizi yeterli görüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	92	%53
Hayır	13	%8
İstenilen düzeyde değil	68	%39
TOPLAM	173	%100

Öğrenciler, %53 oranında Kuran kursu öğreticiliği konusunda kendilerini yeterli görmüşlerdir.

16-Kuran okuma konusunda kendinizi yeterli görüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	102	%59
Hayır	3	%1
İstenilen düzeyde değil	68	%40
TOPLAM	173	%100

Kuran okuma konusunda öğrencilerin %59'u kendilerini yeterli görürken, yetersiz görenlerin oranı %1 kısmen yeterli görenlerin oranı ise %40 olarak gerçekleşmiştir.

17-Yemek duası yapabilir misiniz?

	Sayı	Yüzde
Evet	165	%95
Hayır	8	%5
TOPLAM	173	%100

Öğrencilerin %95'i yemek duası yapabileceklerini belirtirken %8'i ise hayır cevabı vermiştir.

18-Hatim duası yapabilir misiniz?

	Sayı	Yüzde
Evet	114	%66
Hayır	59	%34
TOPLAM	173	%100

Öğrenciler %66 oranında hatim duası yapabileceğini %34 ise yapamayacaklarını belirtmişlerdir.

19-Cenaze namazı kıldırabilir misiniz?(Yalnızca erkekler cevaplandırarak)

	Sayı	Yüzde
Evet	25	%49
Hayır	26	%51
TOPLAM	51	%100

Erkek öğrencilerin cevapladığı bu soruya öğrencilerin yarısı olumlu cevap vermiştir.

20-Cenaze yıkama, kefenleme, defnetme işlemlerini yapabilir misiniz?

	Sayı	Yüzde
Evet	72	%58
Hayır	101	%42
TOPLAM	173	%100

Öğrencilerin %58'i cenaze yıkama, kefenleme, defnetme işlemlerini yapabileceklerini %42 oranında ise yapamayacaklarını belirtmiştir.

21-Din görevliliğini yürütecek kadar ilmihal bilginizi yeterli görüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	52	%30
Hayır	21	%12
İstenilen düzeyde değil	100	%58
TOPLAM	173	%100

İlmihal bilgisi ile ilgili soruya verilen cevaplar araştırmanın ilginç sonuçlarından biri olmuştur. Din görevliliğini yürütecek kadar ilmihal bilgisini yeterli gören öğrencilerin oranı yalnızca %30 olmuştur. Hayır, cevabını veren öğrencilerin oranı %21, istenilen düzeyde değil cevabını veren öğrencilerin oranı %58 olmuştur. Araştırmada ilmihal bilgi eksikliği en düşük oranda gerçekleşen sonuçlardan olmuştur.

22-Öğretmenlik mesleği ile din görevliliği mesleği kıyasladığında neler söylenebilir?

Öğrenciler öğretmenlik mesleği ile din görevliliği mesleğini karşılaştırdıklarında birbirine benzer, ortak ve farklı görüşler dile getirmişlerdir.

- Her ikisinin de kendine göre farklı yöntemi vardır ama ikisi de eğitim açısından önemlidir.
- Öğretmenlik teoriktir din görevlisi doğaçlama daha samimi çalışır.
- Pedagojik formasyon aldıkları için öğretmen daha iyi aktarır.
- Öğretmenlik daha zor ve çalışma saatleri daha fazladır.
- Din görevlisi aile kavramını daha iyi benimsetir.
- İki de kutsal peygamber mesleğidir.
- Öğretmen farklı farklı öğrenciler ile muhatap olurken din görevlisi hep aynı ke-simle muhatap olur.
- Din görevlisi insanı takva açısından eğitirken öğretmen eğitimin ilk temelini atar.
- Din görevlisi daha kapsamlıdır öğretmen bu kadar genel değildir.
- Her ikisinde de örnek olma ve insan ilişkileri önemlidir.
- Öğretmenlik daha çok sabır ve şefkat gerektirir.
- İki de Allah rızası için yapılırsa aralarında bir fark yoktur.
- Öğretmenlik daha iyi bir iletişim gerektirir.
- Her ikisinin amacı da öğretmektir.
- Öğretmenin hatası göz ardı edilir ama din görevlisinin edilmez.
- Birisi çocuklarla ilgilenir diğeri yetişkinlerle.
- Din görevlisi diyanete bağlıdır öğretmen milli eğitime.
- Öğretmen genç kesime hitap ettiği için idealist olmalıdır.
- Öğretmen genç beyine hitap eder din görevlisi yaşlı beyinlere.
- Öğretmenliğin maaşı fazla ve rahat din görevlisi tam tersidir.
- Her ikisi de toplum yararına uğraşır.
- Din görevlisine toplum önyargılıdır, öğretmene değil.
- Din görevlisi dini tüm yönleriyle araştırıp öğretir.
- Öğretmenlik din görevlisi mesleğine göre daha eğlencelidir.
- Öğretmenlik sadece teori bilgi, din görevliliği ise hem teori hem pratik gerekti-rir.
- Öğretmenliğin albenisi daha çoktur.
- Din görevlisi daha samimi öğretmen resmidir.
- Öğretmen insanı ele alır din görevlisi insanla beraber vicdanı da.
- Din görevlisi öğretmenden daha çok bilgiye sahiptir.
- Öğretmenin işi okulda biter ama din görevlisinin sorumluluğu hep devam eder.
- Din görevlisi hayatın içindedir.
- Din görevliliği de öğretmenliktir.
- Öğretmen küçük yaş grubunu daha kolay ikna eder ama din görevlisi yaşlı kesimin düşüncelerini daha zor değiştirir.
- Din görevliliği informel öğretmenlik formeldir.
- Her ikisinin amacı da Allah'ın dinini öğretmektir.
- Öğretmen daha çok insana ulaşırken din görevlisi daha az gönüllü insanlara ulaşır.
- Öğretmenlik statüsü daha ağırdır din görevlisi daha basit.
- Ortamları farklı hitap düzeyleri farklıdır.
- Din görevlisi her iki dünya saadeti için de çaba verir.
- Öğretmen nesil yetiştirir din görevlisi halk ile iç içedir.
- Din görevlisi insanların hep içinde olduğu için daha çok hizmet hakkına sahiptir.
- Öğretmenlik cazip görünse de her ikisi de aynıdır.
- Etki alanları farklı olsa da ikisi de ilim yolundadır.

- Öğretmenin hizmet sınırı vardır din görevlisinin yoktur.
- Biri sınıfta biri camide.
- Öğretmen sadece öğrenci beklentisi olur din görevlisinden herkesin.
- Din görevliliğinin temelinde de öğretmenlik vardır.
- Öğretmen yetiştirir din görevlisi onun üstüne koyar.
- Öğretmen daha geniş kitleye hitap eder.
- Öğretmen yol gösterir din görevlisi dini yönümüzü geliştirir.
- Din görevliliği yaygın plansız öğretmenlik sistemattir.
- Din görevlisi mesleği daha rahattır.
- Din görevliliği fedakârlık ister.
- Din görevliliğinde daha fazla donanım gerekir.
- Din görevlisi mesleği bayanlar için daha uygundur.
- Her ikisi de rehberdir.
- Öğretmenlik zor din görevlisi daha fazla sorumluluk demek.
- Öğretmenlik daha aktif ve etkilidir.
- Öğretmen müfredata uyar din görevlisinin böyle bir mecburiyeti yoktur.
- Öğretmenlik eğitim amaçlı din görevlisi insanların dininden sorumludur.
- Din görevlisi mesleği evrenseldir.
- Din görevlisinin manevi sorumluluğu vardır
- Din görevlisi daha tesirlidir insanları etkileme konusunda.
- Öğretmen yaşı küçüklere hitap ettiği için daha etkilidir.
- Din görevlisi her konuda bilgi verir öğretmen tek bir yönde.
- Öğretmen topluma daha faydalıdır.
- Öğretmenlik toprağa tohum ekmek din görevlisi tohumu sulamaktır.
- Öğretmen öğrenciyi din görevlisi ailesi yetiştirir.
- Din görevlisi daha özverili çalışmalıdır.
- Amaçları aynı araçları farklıdır.
- Biri diğerinden fazla önem taşıyor her ikisinin muhatabı da insan.
- Din görevlisi tebliğ eder sevdirmek zorundadır.
- Din görevlisi toplumun mirasıdır.
- Hitap edilen kesimin eğitim hazır olma seviyesi farklıdır.
- Her ikisi için de önemli olan Allah rızasıdır.
- Öğretmenin halk ile ilişkisi din görevlisine göre daha azdır.
- Öğretmenlik de temel eğitim vardır din görevlisinde fetva olur.
- Öğretmenlik alanında kısıtlama var iken din görevlisi alanında genişlik vardır.
- Öğretmenlik din görevlisi mesleğine göre daha hareketlidir.
- Öğretmenlik daha kutsal algılanıyor.
- Öğretmenlik itibarı bünyesinde daha çok barındırıyor.
- Öğretmenlik daha yorucudur.
- Din görevlisi yetişkinlerin alt yapısını oluşturur öğretmen ise çocukların.
- Din görevlisi daha samimi ortamda çalışır öğretmen ise daha resmi.

Öğrenciler verdikleri cevaplarda öğretmen ve din görevlilerini en fazla hitap ettiği çevre açısından farklı değerlendirmişlerdir. Öğretmenin muhatab kitlesi öğrenciler olarak görülürken din görevlileri ise yetişkinlere, ailelere hatta bütün bir topluma hitap ettiğine vurgu yapılmıştır. Ortak görev vurgusu yapanlar yanında resmiyet, itibar, samimiyet, sorumluluk, evren-

sellik, kutsallık, formal ve informal olmaları, yorucu ve yıpratıcı olup olmaması bakımından iki mesleği birbirinden farklı değerlendirenler de olmuştur. Öğrenciler, öğretmenliğin ve din görevliliğinin görev sorumluluğunun ağırlığı noktasında farklı düşüncelere sahiptir.

23-İlahiyat fakültelerinde din görevlisi olarak yetiştirildiğinizi ve bu göreve uygun bir eğitim aldığınızı düşünüyor musunuz?

- Evet aldığım eğitim yeterli ama ben kendimi yeterli görmüyorum.
- Evet aldığım eğitim yeterli görev yapabilirim.
- Evet beş sene boyunca her alanda iyi yetiştirmizi düşünüyorum.
- Evet beş yıllık eğitimimin yeterli olduğunu düşünüyorum.
- Evet bilgi veriliyor ve tecrübe edilmesi sağlanıyor.
- Evet birçok kitaptan faydalanma şansı bu oldu.
- Evet bize yeteri bilgi verildi din görevlisi kıvamına geldik.
- Evet dersler verimli geçti.
- Evet derslerime çalıştığım için uygunum.
- Evet dört yıllık eğitim hayatım bana bu yeterliliği verdi.
- Evet eğitim aldığımız hocalardan dolayı bu göreve uygun olduğumu düşünüyorum.
- Evet eğitim çok güzel.
- Evet eğitim kaliteli hocalar yeterli donanıma sahip.
- Evet gayet uygun.
- Evet gerek pratik gerek teorik din alanında fakültemizde yeterli eğitimi aldığımı düşünüyorum.
- Evet gerekli olan her şeyi öğrendim.
- Evet hazırlıktan beri her derste iyi eğitim aldık.
- Evet hem Kur'an hem de dini bilgilerde en iyi eğitimin verildiğini düşünüyorum.
- Evet her konuda ayrıntılı bilgi aldık.
- Evet her şey temelden verildi basit olarak değil.
- Evet hocalar bize rehber oldu.
- Evet hocalar bu konuda bize rehber oldu var olan eksikleri tamamlamak bize düşer.
- Evet hocalar işi hakkıyla yapıyor.
- Evet hocalar uzman gerisi öğrenci de.
- Evet hocalarımız elinden geleni yaptı.
- Evet hocalarımız gayet iyi biraz daha uygulama olabilir.
- Evet hocalarımız hem bilgi hem de uygulama da bizi iyi eğitti.
- Evet hocalarımız sorularına aydınlatıcı cevaplar veriyor.
- Evet hocalarımız ve kendi emeğimizle iyi yetiştirmizi düşünüyorum.
- Evet hocalarımızın bilgi düzeyi oldukça iyi yeterli eğitimi aldım.
- Evet hocaların sayesinde ilerlediğimi düşünüyorum.
- Evet iyi bir eğitim aldım ama kendimi geliştirmeliyim.
- Evet kaliteli hocalardan kaliteli eğitim aldık.
- Evet kapsamlı bir eğitim aldım.
- Evet kendimi klasik kaynaklara bağlı kalmadan geliştirdim.
- Evet küçük üniversite olmasına rağmen iyi eğitim aldık.
- Evet meslek hayatım da bilmem gereken her şey öğretildi.
- Evet okulda ki eğitim bir yere kadar iş kişinin kendisinde biter.

- Evet okulla yetinmeyip hep çabaladım.
- Evet öğrenciliği hocalarımla tavsiye dolu geçirdim.
- Evet öğrendiklerimiz okulla sınırlı kalmadı.
- Evet son derece değerli bilgili hocalardan eğitim aldık.
- Evet su anda atansam bilgilerimin yeterli olacağını düşünüyorum.
- Evet temel İslami ilimler ve Kur'an eğitimini güzel gördük.
- Evet temel konular bize verildi onları kullanırsak yeterlidir.
- Evet toplumda rahat konuşuyorum bilgime güveniyorum.
- Evet tüm çalışmaları yapıyoruz.
- Evet tüm dersler ve hocalar bölümle ilgili.
- Evet tüm dersleri detaylı aldım.
- Evet verilen eğitim üst düzey ve kaynaklarımız gelişimimiz için yeterli.
- Evet yeri gelince her türlü uygulama yapıldı.
- Evet yeterince kuran ve ilmihâl dersi aldım.
- Evet yeterli ama biz yol kat etmeliyiz.
- Evet yeterli eğitim verildi.
- Evet yeterli eğitimi alıyoruz ama bunun bilincinde olmamız gerekir.
- Evet zaten ilahiyatın amacı din görevlisi yetiştirmek.

Evet cevabı veren öğrenciler aldıkları eğitimin yeterli olduğunu, ders hocalarının yeterince rehberlik yaptığını, teorik ve pratik anlamda mesleğe hazır olduklarını belirtmişlerdir. Bu eğitim üzerine kendilerini geliştirdikleri takdirde mesleki yeterlilik olarak hazır olduklarını vurgulamışlardır.

- Hayır akademisyenlik için hiçbir eğitim olmadı.
- Hayır aldığımız eğitimi yeterli görmüyorum.
- Hayır Arapça eğitiminin geçirildiğini düşünüyorum.
- Hayır Arapçayı sadece gramer olarak öğrendim.
- Hayır ayrı bölümler açılıp daha kapsamlı eğitim olmalı.
- Hayır ben iyi bir öğrenci değilim hocalar yeterli.
- Hayır bilgi konusunda eksik kaldık.
- Hayır burada istediğim gibi geliştiremedim kendimi.
- Hayır çok dersimiz vardı teoride bir şeyler öğrendik bunların pratik de uygulanması için zaman verilmedi.
- Hayır çok gereksiz dersler gördük.
- Hayır daha fazla ilmihal bilmemiz gerekiyor buda ilahiyatta çok az verildi.
- Hayır derslerle beraber formasyon dersleri de eklendi din görevlisi olmaya yönelik dersimiz çok azdı.
- Hayır din görevlisinin bilmesi gereken şeyleri tam öğrenemedim.
- Hayır eğitim anlayışı yanlış ezberci eğitim olmamalı.
- Hayır eğitim hep teorik boyutta.
- Hayır eğitim iyi ama ben kendimi geliştiremedim.
- Hayır eğitim yeterli değil.
- Hayır ezberci sistemle bilinçli bilgi edinmedim.
- Hayır ezbere dayalı eğitim var uygulama sıfır.
- Hayır fakülte bazında bazı şeylerin oturduğunu sanmıyorum.
- Hayır fıkıh konusunda iyi bir eğitim alamadım.
- Hayır genel de öğretmen olmaya yönelik eğitildik din görevlisi olmaya değil.
- Hayır görev bilincinde eksiklik var.

- Hayır güncel hayatla ilişkisi yoktur.
- Hayır günlük hayat sorunlarına karşı iyi eğitim alamadım.
- Hayır hedefime uygun bölüme gelmedim.
- Hayır hep akademik bilgi verildi.
- Hayır hep sözlü tarzında.
- Hayır her dersimiz buna uygun değil bilgiyi kullanamadık.
- Hayır hiç tecrübe edinmedik.
- Hayır hoca faktörü ve uygulanan eğitim teknikleri yetersiz.
- Hayır içerik güzel ama pratik yok.
- Hayır ilâhiyat fakültemizin eğitimi uygulanışı sistemini doğru bulmuyorum.
- Hayır ilahiyat fakültesini yetersiz buluyorum.
- Hayır kendimi yeterince geliştiremedim.
- Hayır mantıkçı ve kuşkucu yetiştirildik.
- Hayır müfredat bunun için uygun değil.
- Hayır not ağırlıklı çalışıldığı için yeterli düzeye gelemedik.
- Hayır öğrenciyi mesleğe hazırlamak adına yetersiz.
- Hayır pratik konusunda eksiklik var.
- Hayır pratikte çok eksik.
- Hayır pratikte sorun oldu.
- Hayır sadece ders içerikli ezberci eğitim gördük.
- Hayır sadece kitaplara bağlı kaldık.
- Hayır sadece kitaptan bilgi aldık buda teoride kaldı.
- Hayır sadece müfredata yönelik ders aldık.
- Hayır sadece sınav odaklı eğitim aldık.
- Hayır sahada hiç bir şey görmedik.
- Hayır sistem oturmamış ikinci mezun olarak kurban olduk.
- Hayır sistem tam olarak oturmamış ve bina yetersiz.
- Hayır güncel meselelere yer verilmiyor.
- Hayır temel dersten ziyade yan derslere önem verildi.
- Hayır temelde iyi eğitim alamadım.
- Hayır teşvik konusun da problem var.
- Hayır var olan içerik çok yoğun çok yorucu.
- Hayır verilen eğitim günümüz problemlerine cevap vermiyor.
- Hayır verilen eğitimin bu amaçta olduğunu düşünmüyorum.
- Hayır yeterince Kur'an eğitimi aldığımı düşünmüyorum.
- Hayır yeterli ders saati yok sorularımıza cevap verecek hocalar yok.
- Hayır yeterli düzeyde eğitim alamadım.
- Hayır yeterli düzeyde eğitim almıyoruz.
- Hayır yeterli olduğunu düşünmüyorum çünkü uygulama yapılmadı.
- Hayır yeterli öğretim üyesi yok buda bölümün yeni açılmış olması ile ilgili .
- Hayır yeterli tatbikat dersi yok.
- Hayır yetiştirme odaklı eğitim alamadım.

Soruya olumsuz cevap veren öğrenciler ise yeterli düzeyde eğitim alamadıklarını, uygulamanın az olduğunu, Kur'an ve fıkıh gibi temel derslerden çok yan derslere ağırlık verildiğini belirtmişlerdir. Ağırlıklı şikâyet konusu olarak, bilginin güncel olmaması, ezbercilik, fiziki koşullar, içeriğin yorucu olması, sınav odaklı eğitim olması, mantıkçı ve kuşkucu yetiştirilme,

hocaların yetersizliği, öğretmen olma amacı ile yetiştirilmek gibi konular öne çıkmıştır. Olumlu ve olumsuz görüşlerin hemen hemen aynı konular üzerinde ve aynı ağırlıkta olması araştırma sorusunu ortada bırakmış hangi tarafın görüşünün geçerli olduğu tam olarak açıklığa kavuşmamıştır.

24-Sizce din görevliliği mesleği açısından istenilen düzeyde iyi bir eğitim almak için ilahiyat fakültelerinde başka neler yapılmalıdır?

- Özel kurslar verilebilir.
- Pratik uygulamalara yer verilmelidir.
- Kişinin kendisini geliştirmesi gereklidir.
- Uygulamalı eğitim artırılmalı.
- İlahiyat fakültelerine öğrenci alımında mülakat yapılmalı.
- Konferans ve paneller düzenlenebilir.
- İlmihal dersleri yoğunlaşabilir.
- O alana teşvik artırılmalı.
- Öğrenciye tecrübe kazandırılması gerek.
- Ezberci sistem yıkılmalı.
- Vaazlar hazırlanıp kendince sunum yapmalı.
- Uygulamalı ders sayısı artmalı.
- Pratiğe geçiş yapılmalı.
- Bolca okuyup araştırma yapmak gerek.
- Medrese de eğitim alınabilir.
- Gençlerin dilinden konuşmalı.
- Teorik bilgi azaltılmalı.
- Hafızlık yapılabilir.
- Dersleri destekleyen kaynak sayısı artırılmalı.
- Güncel konular üzerinde yoğunlaşmalı.
- Bazı etkinlerin zorunlu kılınması.
- Bireysel olarak fedakârlık yapılmalı.
- Uzmanlar tarafından öğrenciler aydınlatılmalı.
- Önemli dersler bir dönem değil tüm eğitim hayatına yayılmalı.
- Camii Kur'an kurslarına eğitim amaçlı ziyarette bulunulmalı.
- Bolca farklı eserler okunmalı.
- Tecrübeye dayalı görevler verilmeli.
- Ailede ilk eğitim güzel verilmeli.
- Yeterli düzeyde tefsir hadis dersleri verilmeli.
- Hitabet Dersi her sene olmalı.
- Dil kurslarına katılım sağlanmalı.
- Sosyal medyadan faydalanabilmeli.
- Dersler öğrencilere sevdirilmeli.
- Öğrenciye cesaret verilmeli.
- Güncel sorunlar üzerinde durulmalı.
- Toplum odaklı uygulamalara bolca yer verilmeli.
- Dini sosyal aktiviteler olmalı.
- İlmihal okutulmalı.
- Öğrenilenler içselleştirilmeli.
- Kur'an mealine ağırlık verilmeli.
- Fakültenin belli bir sistemi olmalı.

- Kuran dersleri ezber meal tecvit olarak ayrılmalı.
- Gereksiz dersler çıkarılmalı.
- Daha etkili bir hazırlık eğitimi verilmeli.
- Okulda kurslar açılmalı.
- Dini kaynaklar iyi kullanılmalı.
- İnternet güzel ve doğru kullanılmalı.
- Cami meşcit gibi yerlerde imkân buldukça sohbetlere katılmalı.
- Hafta bir kez her öğrenci camiye gönderilmeli.
- Hitabet derslerinde ders dışı uygulamalar artırmalı.
- Etkinlik alanları genişletilmeli.
- Uygulama eğitimi birinci sınıfta başlamalı.
- Kişinin kendini okul dışında da geliştirmesi gerekir.
- Alınan bilgiler pratiğe dökülmeli.
- Ders sayısı azaltılabilir.
- Dersler yaşarla desteklenmeli.
- Okul da yeterli ve donanımlı hocalara yer verilmeli.
- Kütüphane de zaman geçirme alışkanlığı kazanmalı.
- Sınıf sayıları azaltılmalı verimin artması için
- İlmihal dersleri her yıl verilmeli.
- Tatil dönemleri kurslar da geçirilmeli.
- İlahiyata öğrenci alımı zorlaştırılmalı ki kalite artsın.
- Sürekli okuma hâlinde olmalı.
- Kuran derslerinde inisiyatif gösterilmemeli.
- Dil üzerine seçmeli dersler açılmalı.
- Osmanlıca kurslarına gidilmeli.
- Diyanet ve müftülük de gönüllü görevler yapılmalı.
- Fetva konuları ile ilgili ayrı ders olmalı.
- Diksiyon dersleri alınmalı.
- Öğrenciler hitap ve hatiplik konusunda geliştirilmeli.
- Dini kurumlarda aktif olmalı.
- Sınav psikolojisi ile dersler verilmemeli.
- Staj süresi uzatılmalı yarım dönem oldukça az.
- Yaygın din eğitimi artırılmalı.
- Arapça eğitimi hazırlıkla sınırlı olmasın beş yıla yayılsın.
- Medrese usulü fakültelerde de uygulanmalı.
- Ek kaynaklara başvurulmalı.
- Sınıf içi etkinlik sayısı çoğaltılmalı.
- İmkân dâhilinde İslam ülkelerine gidilmeli.
- Çocuk gelişimi dersleri müfredata eklenmeli.
- Hukuk dersleri verilmeli.

Öğrenciler ilahiyat fakültelerinde din görevlisi mesleki becerilerinin geliştirilmesine katkı sunacak eğitim faaliyetleri olarak; çocuk gelişimi, diksiyon, Osmanlıca, fetva, ilmihal ve dil gibi konularda kurs veya derslerin verilmesini öneri olarak sunmuşlardır. Mevcut derslerin öğretiminin uygulanması olarak yapılmasını istemişlerdir. DİB ve müftülüklerle işbirliğinin sıklaştırılması, konferanslar düzenlenmesi, okuma alışkanlığının geliştirilmesi, medrese usulü uygulanması gibi konulara vurgu yapılmıştır. Öğrenci alım-

larında daha özenli olunması, sınıf sayılarının azaltılması vb. konulara da değinilmiştir.

25-Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yetki ve sorumlulukları hakkında neler biliyorsunuz?

- Dini anlatma ve yaşatma.
- Devletin dini işlerini bu başkanlık yürütür.
- Fetva makamıdır.
- Bilgim yok.
- Meşruiyet kaygısı giderilmemiş bir kurum.
- Dini alanda personel yetiştirir.
- Din konusunda insanları bilgilendirir.
- Bireylere din konusunda rehberlik eder.
- Toplumunu din konusunda aydınlatır.
- Pasif bir kurum.
- Camii ve mescitleri ibadete açar.
- Dini işlerle ilgili atamaları yapar.
- İslam'ın inanç esasları ile ilgili işleri yürütür.
- Din işleriyle ilgili cumhur hükmündedir.
- Dinin en üst temsilcisidir.
- Ülkede dini bilinci oluşturur.
- Camii ve görevlileri denetler.
- Dini inceleme ve araştırma yapar
- Camilere imam hatip din görevlisi atar.
- Din işlerini devlet eliyle yürüten organ.
- Günümüzde toplumun ihtiyacını pek karşılayamıyor.
- Devletten destek görmesine rağmen pasif bir kurum.
- Dini konferans paneller düzenler.
- Diğer kurumlardan bağımsızdır.
- Kuran kursu ve camilerin yönetmenliğini düzenler.
- Din eğitimi almak isteyenlere kurslar açmak.
- Birtakım yardım faaliyetleri yapar.
- Dinin en önemli kurumudur.
- Diyanetin tüm insanlara ulaşma yetkisi vardır.
- Konu hakkında bilgi sahibi değilim.
- Dini kontrol altın da tutar
- Dini gün ve gecelere özel programlar düzenlemek
- Aile kadın ve toplumu bilgilendirmek.
- Dini sorunlara çözüm bulmak.
- Cuma hutbeleri düzenler.
- Dini kurumları denetler.
- Fitre miktarını belirler.
- Yurt dışındaki din işlerini yürütür.
- Hac ve umre turları yapar.
- Sosyal kültürel din hizmetlerini yaygınlaştırmak.
- Din konusunda en yüksek danışma organıdır.
- Resmî nikâh kıyar.
- Personel arasında görev dağılımı yapmak

- Medya yolu ile insanlara tebliğ de bulunmak
- İlahiyat ve din görevlisi konusunda yetkili kurumdur.
- Din ve dini sorumlulukları ele alır.
- Dini kuruluşları teftiş eder
- Güncel fikhî sorunlara çözüm getirir
- İrşad faaliyetlerini yürütmek.

DİB'in görev ve sorumlulukları hakkında öğrencilerin verdikleri cevaplarda daha çok DİB'in kurumsal yapısına vurgu yapılmıştır. Görev ve faaliyetleri ile ilgili olarak; fetva, nikah, personel istihdamı ve teftişi, Kuran kursları ve camilerin yönetimi, tebliğ, irşad, hac ve umre hizmetleri, yardım gibi konuları öne çıkarmışlardır. Öğrencilerden çok az bir kısmı görev ve sorumlulukları ile ilgili bilgisi olmadığını belirtirken, bir kısmı da kurumun meşruiyetini ve pasifliğini dile getirmişlerdir.

26-Camilerin daha fonksiyonel ve işlevsel olmaları için neler önerirsiniz?

- Din görevlilerin bir eğitimci niteliğinde yetişmesi gerekir.
- Ses sistemleri daha iyi olabilir
- Camiler daha sade olmalı günümüz camileri çok gösterişli
- Camilerde zaman geçirilebilecek mekânlar oluşturulmalı
- Camilerde çocuklara özel etkinlikler yapılmalı
- Dini değil dini anlatım usulü değiştirilmeli.
- Haftada bir iki defa kadınlara özel sohbet günleri yapılmalı
- Camilerde insanlar güncel konular ve sorunlar hakkında bilgilendirmeli
- Cemaatin istek ve görüşleri alınmalı
- Cemaat sayısının artması için imam fedakârlık yapabilmeli.
- Camilerin sadece yaşlı değil gençlerin de mekânı olduğu gerçeği insanlara aşılmalı
- İmam müezzin cemaatine güler yüzlü olmalı.
- Sadece ibadet değil camilerde sık sık sohbet ve vaazlar verilmeli
- Osmanlı dönemi camilere dönüş yapılmalı
- Camide çocuklara kızılmaması gerekir.
- Camilerde okullar ile iş birliği yapıp bu yönde çalışmalar olmalı
- Camilere genç tabaka özendirilmeli.
- Camilerin sadece erkeklere özel bir alan olmadığı fikrinden kurtulması lazım.
- Cami cemaatinin sıkıntısını gözetmeli.
- İmamların iyi bir eğitimden geçmeleri şart.
- İmamlar namaz vakitleri dışında da camide bulunmalı.
- Sosyal etkinlikler yapılmalı.
- Cami görevlileri gençlere yönelmeli.
- Gençliğe hitap edebilmesi için teknolojik olmalı.
- Cami görevlileri her konuda iyi donanıma sahip olmalı.
- Gençler için kitap kur-an okuma odaları oluşturulabilir.
- Camiler ilk önce çocukların ortamları olmalı bu yönde gayret gösterilmeli.
- Maddi sıkıntısı olan cemaate cami vesilesiyle yardım yapılmalı.
- Torpilsiz elemanlar çalıştırılmalı
- Hafta sonları yaz dönemin de Kuran Arapça kursları verilmeli

- Sohbet yapmak için özel naif odalar yapılmalı
- İlahiyat öğrencileri için camilerde uygulama sahasında yer verilmeli
- İlmî kitaplar konulmalı.
- Camilerde küçük kütüphaneler olmalı.
- Her caminin kendine özel ilahi grubu olmalı.
- Halka fıkıh konusunda bilgi verilmeli.
- Camiler hep açık olmalı.
- Kadınlara camilerde yer açılmalı.
- Görevliler insanlara ılımlı olmalı.
- Proje ağırlıklı çalışılmalı.
- Camide oynayan çocuklara sert olmamalı
- Gençler ibadet konusunda teşvik edilmeli
- Çocuklar için cami bahçelerinde park yapılmalı.
- İmam cemaatine hem sözlü hem de fiili örnek olmalı.
- Gençler ve yaşlılar için kıraathaneler yapılmalı.
- Camilerde yapılan programlar halka hitap edebilmeli.
- Kuran eğitimleri için özel yerler yapılmalı.
- Yeni nesil camiye kazandırılmalı.
- Hocalar üstlerine düşen görevleri güzel yapmalı.
- İmamlar işini samimi yapmalı para için değil.
- Cami gençlerin buluşma yeri olmalı.
- Yediden yetmişe herkesin camiye gelmesi sağlanmalı.
- Vaaz sayısı artırılmalı.
- Camilerde kültürel alanlar oluşturabilir.
- Cami insanları görüş dil ayrılığı yapmadan bir araya getirmeli.
- Cemaat ile pozitif iletişim kurulmalı.
- Camiler gereksiz şatafata sahip olmamalı sade olmalı
- Din görevlisi kendisini toplumdaki soyutlamamalı.
- Cami görevlileri bir araya gelerek cemaatin sorunlarına çözüm bulmalı.
- Cemaat arasında ayırım yapılmamalı.
- Çok amaçlı sınıflar oluşturulabilir.
- İnsanlar cami hakkında bilgilendirmeli.
- Her türlü ısınma temizlik ihtiyaçları dört dörtlük olmalı.
- Ailecek camiye teşvik etkinlikleri olmalı.
- Yolda kalmışlara düşkünlere özel birer ev ortamı odalar yapılmalı.
- Çocukları kazanmak için ödüllü etkinlikler yapılmalı.
- Hocalar daha aktif olmalı.
- İmamlar genç olmalı.
- Yapılan sohbetler insanların isteklerine cevap olmalı.
- İmamlara hizmet şuuru kazandırılmalı.
- İnsanlarda camii geleneği oluşturulmalı.
- Camiler ilim yuvası pozisyonuna gelmeli.
- Namaz sonrası çay ikramı olabilir.

Öğrenciler camilerin daha işlevsel olması konusunda önerileri; cami geleneği ve alışkanlığı oluşturma, ilim yuvası olmasını sağlama, yolcu ve garipler için barınma odası yapılması, fiziksel imkanların eksiksiz olması, ses sistemlerinin amaca uygun olması, kütüphane oluşturulması gibi konular

öne çıkarılmıştır. Görevlilerin iletişim becerilerinin geliştirilmesi, ayrımcılık yapılmaması, kadınlara uygun mekanların oluşturulması, çocuklara iyi davranılması, gençlere de hitap edilmesi gibi insan ilişkileri ile ilgili konulara vurgu yapılmıştır.

27-Diyanet işleri başkanlığı yurt içi ve yurt dışında eğitim, basım yayım iletişim ve medya alanlarında ne tür hizmetler sunmaktadır?

- Okullar açar vakıf yoluyla burs vermektedir.
- Zekât kurban yardımlarını insanlara ulaştırır.
- Yurt dışında ve yurt içinde cami yaptırmaktadır.
- Kitap Kuranı kerim basımı yapar.
- Diyanetin kurduğu vakıflar aracılığı ile insanlara yardım sağlar.
- Dergi gazete basımı yapar.
- Eğitim seminerleri düzenler.
- Yurt dışında eğitimler yapar.
- Yurt dışında ve yurt içinde eğitim gören öğrencilere burs yardımı yapar.
- Radyo televizyon aracılığı ile insanlara ulaşım sağlanmaktadır.
- İnsanların manevi anlamda haz alacağı etkinlikleri düzenler.
- İSAM üzerinden internette insanlara bilgi ulaştırılır.
- Vakıflar yardımı ile cami kuran kursu yapar.
- Çeşitli dillerde Kuran meal-i basar.
- Fetva hattı ile insanların sorularına cevap verir.
- Haftalık aylık dergi basımı yapar.
- Hac ibadeti için görevli gönderir.
- Yurt dışındaki insanlar için din görevlisi tayin eder.
- Yurt içinde çocuklar için kreşler ve sıbyan eğitim merkezleri açar.
- Sosyal medya ile insanlara bilgi ulaştırır.
- TRT Diyanet kanalı ile insanlara çeşitli programlar televizyon ile ulaştırır.
- Bayanlara özel kurslar açar onlar için özel bayan hocalar tayin eder.
- İhtiyaç sahipleri için kermesler düzenler.
- İlmihal kitapları basımı yapar.
- Cenaze yıkama kefenleme defnetme kursları açar.
- Ramazan aylarında radyo televizyon üzerinden mukabele programları yapar.
- Öğrencilere uygun maliyetli hac ve umre fırsatı verir.
- Yurt içinde pasif olsa da yurt dışında oldukça aktif olarak faaliyet gösteriyor.
- Konferanslar yaparak İslam'ı yaymaya çaba vermekte.
- Yurt dışındaki insanlara dini öğrenme fırsatı verir.
- Dini gelişmelerden ve problemler hakkında kamuoyu oluşturur.
- Afiş ve billboardlarda önemli duyuruları duyurur.
- Diyanetin internet siteleri ile personel alım haberlerini yayınlar.
- Yurt dışındaki insanları bir araya getirerek ümmet anlayışını yapar.
- Camilerde öğrenci yetiştirir.
- Alo fetva hattı ile insanların sorularına cevap verir.
- İlahiyat fakültesinde okuyan öğrencilere uygulama konusunda fırsat verir.
- Hac ve umre için din görevlisi görevlendirilir.
- Restore edilen ibadet yerlerini ibadete açar.
- Kalmaları için öğrencilere ev verir.
- İhtiyaç sahibi ülkelere kurban zekât fitre yardımı yapar.

- Diyanet çocuk kanalı ile çocuklara eğitici programlar yayınlar.
- Dünya genelinde İslam'a hizmet etkinlikleri yapar.
- İletişim araçları ile irşat ve tebliğ görevini yapar.

28-Diyanet işleri başkanlığı sizce başka hangi din hizmetleri sunabilir?

- Din görevlisi sosyal medyayı iyi kullanmalı.
- Çocuklara yönelik faaliyet sayısı artırılmalı.
- Bütün hizmetleri yeterli ama insanlar tarafından değer görmüyor.
- İmkânlar dâhilinde bulunduğu yörede ki insanları önemli cami ve mescitlere götürebilir.
- Yaptığı çalışmaları daha ileriye götürebilir.
- Engelli insanlar için kuran ve din eğitimi veren kurumlarını onlara yönelik geliştirebilir.
- Kurslarında genç yaşlı çocuklara her yaş düzeyine uygun sohbetler yapabilir.
- O alanda çalışanları halkın içinde görmek istiyorum.
- İslam'ın sevgiden oluştuğu bilincini insanlara kazandırabilir.
- İlahiyat öğrencilerini ücretsiz yurt dışı eğitimlere yollayabilir.
- Hizmet yeterli ama bunu farklı biçimde topluma sunmalı.
- Din görevlilerini iyi seçmeli.
- Sosyal medyayı daha aktif kullanıp gençlere daha iyi ulaşabilir.
- Sadece yaz dönemi değil kışın da kurslar açmalı.
- Hastanelerde manevî psikolojik hizmet sunabilir.
- Üniversitelerde ahlak konulu aylık vaazlar verebilir.
- İlahiyat fakülteleri ile sürekli iş birliği içinde olabilir.
- Yaz dönemlerinde çocuklar ve gençler için kamplar düzenleyebilir.
- Fakültelerde daha aktif olabilir.
- Dini anlatmak için başka ülkelerden uzmanlar getirebilir.
- Bütünleştirici aktiviteler yapabilir.
- Okullardaki din eğitimi faaliyetleri diyanete verilebilir.
- Hizmet yeterli ama yapılan hizmete hâkimiyet yoktur.
- Gençlere ulaşım sağlamak için okullara görevliler gönderilebilir.
- Mahallelere fetva odaları kurulabilir.
- Din kardeşliği seminerleri düzenleyebilir.
- Yetimhane kadın sığınma evlerine daima din görevlilerini gönderebilirler.
- Daha aktif olup hizmetler yalnızca erkeklerle sınırlı kalmamalı.
- Dini kurumlarını artırabilir.
- Toplum içinde din görevlisi daha aktif ve samimi olabilir.
- Anne baba çocuk olarak konferanslar verilebilir.
- Öğrenciler için yurt ve ev sayılarını artırabilir.
- Spor etkinlikleri düzenleyip böylece gençlerin dikkatini çekebilir.
- Görevliler daha fedakâr ve özverili olabilir.
- Yaptıklarını hakkıyla yapsınlar yeterli.
- Yatılı kuran kursu sayılarını artırmalı.
- Maddi imkânı olmayan öğrencilere ücretsiz kurslar açılıp temel ihtiyaçları karşılanabilir.
- Toplumdaki din konusundaki ön yargısını yıkabilirler.
- Dini kurumları ve buradaki görevlileri daha sıkı denetleyebilir.

- Eleman alımında torpil kesinlikle kalkmalı.
- Gençlik merkezi tarzı gençlere özel alanlar açabilir.
- Aile kavramı konusunda toplumu iyi bilgilendirebilirler.
- Sosyal farkındalık oluşturabilirler.
- Kurslarda kuran eğitimi ile ilmihal eğitimi ağırlıklı verilmeli.
- Vaaz ve ibadetler sadece ramazanda değil tüm aylarda yoğun geçebilir.
- Çalışanlar işini maddi olarak değil Allah rızası için yapmalı.
- Görevliler yaptıkları işi yakından takip etmeli.
- Yardıma muhtaç insanları el altından gözetmeli.
- En ücra yerdeki insanlara da ulaşmayı hedef edinebilir.
- Hizmet yeterli nitelik zayıf.
- Uzun uzun vaaz ve sohbetlerin yerini verimli etkileyici etkinlikler alabilir.
- Hizmet yeterli sunum eksik.
- Kapalı alanın dışına çıkılabilir.
- Kurs açtığı köylerde o kurslara donanımlı eğitimciler göndermeli.
- Mesleki yeterlilik kursları düzenleyebilir.
- Aş evleri açabilir.
- İlahiyat fakültelerinde hafızlık projeleri geliştirebilir.
- Halkın onlara gitmesini beklemeyen onlar halka karışabilir.
- Huzur evlerine haftalık ziyaret düzenleyebilirler.
- Arapça kurslarında ki eğitimi üst düzeye çıkarabilirler.
- Birebir hicret düşüncesiyle tebliğ yapılabilir.
- Güzel bir namaz programı düzenlenebilir.
- Camilerde her imamın kurs açması zorunlu kılınabilir.
- Yaptıkları hizmetleri daha adil yapabilirler.
- Sözden ziyade fiili örnek olacak personel tercih edilebilir.
- Hitap edilen kesim iyi tanınmalı.
- Yurt dışı eğitimlerini artırabilir.
- Personel alımında sınavlar daha üst düzeyde ve adil olmalı.

Öneriler genel olarak değerlendirildiğinde her yaşta, her çeşit insana din hizmetlerinin götürülmesi ana tema olarak ortaya çıkmıştır. Öğrenciler, toplumun her kesiminden insanlara hitap edecek etkinlikler aracılığı ile hizmet üretilmesini istemektedirler.

29-İlahiyat fakültelerinde din hizmetleri ve din görevliliği bölümü olsaydı tercih eder miydiniz?

	Sayı	Yüzde
Evet	110	%64
Hayır	63	%36
TOPLAM	173	%100

- Evet alan da daha iyi olmak için.
- Evet alanımda bilgili olmak için.
- Evet bayanlara daha uygun olduğu için.
- Evet bildiklerimi insanlara daha güzel paylaştım.
- Evet bilgimi yükseltip insanlara faydalı olmak için.

- Evet bilgisiz din görevlilerini görünce buna ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.
- Evet bu alanda insanlara hizmet etmek istiyorum.
- Evet bu alanda kendimi daha iyi ifade edebileceğimi düşünüyorum.
- Evet bu alanda yoğun eğitim almak için.
- Evet bu alanı seviyorum ve yükselmek için..
- Evet bu bölümde insanlarla daha iç içe olurdum.
- Evet daha çok kitleye hitap edebilmek için.
- Evet daha donanımlı olup işimin hakkını daha iyi verirdim.
- Evet daha etkili bir din olurdum.
- Evet daha iyi gelişebilirdim.
- Evet daha iyisi olmak için iyi bir tecrübe olabilir.
- Evet daha nitelikli eğitim alırdım.
- Evet din alanında daha çok insana ulaşmak için.
- Evet din görevlisi olmak İslam'ın avukatı olmaktır.
- Evet dine hizmet Allaha hizmettir.
- Evet dine hizmet her alanda hizmet demektir.
- Evet dine hizmet önceliğimdir.
- Evet dinimi güzel öğrenip aktarmak için.
- Evet diyanette çalışmak istiyorum.
- Evet görevimi hakkıyla yerine getirebilmek için.
- Evet halkın ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebileceğimi düşündüğüm için.
- Evet insanlara dini anlatmak için.
- Evet insanlara en kolay en etkili ulaşma yolu.
- Evet insanları daha iyi eğitmek için.
- Evet insanların hayatlarına ve kalplerine dokunabilmek için.
- Evet işimde en iyisi olmak isterdim.
- Evet kendimi bu alanda hayal ediyorum.
- Evet kendimi üst seviyeye taşımak için.
- Evet o bölüm de daha çok pratik olacağını düşünüyorum.
- Evet o zaman çocuk ve yaşlılarla daha çok zaman geçirme şansım olurdu.
- Evet o zaman gereksiz dersleri görmezdim alanımın derslerini görürdüm.
- Evet öğrendiklerimi uygulamak için.
- Evet pratik olarak daha iyi gelişmek için.
- Evet sıbyan eğitim merkezlerinde çalışmak istiyorum.
- Evet tek alanda yetişmek için isterdim.
- Evet toplumda ki yanlış din algısını düzeltmek için.
- Evet toplumun din görevlisine ihtiyacı var.
- Evet uygulama da aktif olmak için.
- Evet vakıflarda kurslar da çalışmak için.
- Evet yetersiz olduğumu düşünüyorum ehlinden öğrenmek daha iyi olabilir.
- Evet yetkinlik ve ilerlemek için.
- Evet yurt dışında çalışmak için.
- Evet zaten istediğim alan da bu.
- Hayır Arapçam çok zayıf buda buna engel.
- Hayır başka alan da ilerlemek istiyorum.
- Hayır bu alan ilgimi çekmiyor.
- Hayır bu görevi üstlenecek bir yapım yok.
- Hayır diğer alanlarda gelişmek istiyorum.

- Hayır din görevlilerinin işinin pasif ve sıkıcı olduğunu düşünüyorum.
- Hayır din görevlisinin sorumluluğu çok fazla.
- Hayır hedefim bu yönde değil.
- Hayır hepsi aynı kapıya çıkıyor ilahiyatta aynı fark yok.
- Hayır ilahiyat fakültelerinin dini alanda üst düzey eğitimi verdiğini düşünüyorum.
- Hayır ilahiyat yeterli.
- Hayır ilahiyatı da ailem istediği için okuyorum.
- Hayır ilahiyatın daha kapsamlı olduğunu düşünüyorum.
- Hayır ilahiyatta bu alanda da eğitim alıyoruz buna tekrar gerek görmüyorum.
- Hayır kendim gibi düşünen insanların dışındaki insanlarla ilgilenmek istiyorum.
- Hayır kendimde bu yeteneği görmüyorum.
- Hayır kendimi bu kuruma yakın hissetmiyorum.
- Hayır kendimi eğitim öğretime daha yakın görüyorum.
- Hayır öğretmen olmak istiyorum.
- Hayır öğretmenlik yapıp temelden eğitim vermeyi istiyorum.
- İlahiyat için de başka bölüm olmasına karşıyım.

Soruya olumlu olarak cevap veren öğrencilerin sayısı olumsuz cevap veren öğrenci sayısından daha fazladır. Soruya olumsuz cevap veren öğrenciler bu alanda görev yapmak istemedikleri için böyle bir programı tercih etmeyeceklerini belirtmişlerdir. Soruya olumlu cevap veren öğrenciler programa girmek istemelerini daha çok mesleki yeterlik ve dine hizmet gerekçeleri ile açıklamışlardır. İlahiyat fakültelerinde din hizmetleri bölümü açılmış olsa bu alanda eğitim alıp yine bu alanda görev yapmak isteyenlerin oranı istemeyenlere göre daha yüksek çıkmıştır. Bu sonuçlara göre öğrencilerin %64 oranı ile ilk sırada yer alan öğretmenlik mesleki tercihleri yeni bölümlerin açılması ile değişebilir.

30-Günümüz din görevlilerinin performans ve din hizmetlerini nasıl görüyorsunuz? Değerlendiriniz.

Din görevlilerinin performansını ve din hizmetlerini başarılı bulan öğrenciler din görevlilerinin çalışmalarını gayet güzel, samimi, gayretli, geçmişe göre daha başarılı, bilinçli, faydalı, etkili ve verimli bulduklarını ifade etmişlerdir.

Din görevlilerinin performansını ve din hizmetlerini başarılı bulmayan öğrencilerin gerekçeleri ise şöyledir;

- İnsanları bilinçlendirme konusunda çok eksiklikleri var.
- Görevlerini sadece dil ile yapıyorlar fiili bir hareket yoktur.
- Yapmış olmak için yapıldığını görüyorum.
- Eğitim konusun da eksikleri var.
- Gençlere ulaşma konusunda büyük bir sıkıntı yaşıyorlar.
- İşlerini severek içtenlikle yaptıklarını düşünmüyorum.
- Gereken disiplin yoktur.
- Birçoğunun bu işi para için yaptığı görüyorum.
- Daha anlayışlı sabırlı olmaları gerektiğinin fikrindeyim.
- Çoğunun torpille geldiğini görüyorum.

- Yeterli bir hizmet yoktur.
- Daha mütevazı olabilirler.
- Daha aktif olmaları gerekiyor.
- Gençlere ulaşmak için bir çaba sarf etmiyorlar.
- Alt yapıları eksik sistemsiz.
- Dinden insanları uzaklaştıracak kadar katılar.
- Vasıfsız personel çok fazla.
- Kendini yetiştiremeyen var.
- Pek bir izlenim yoktur.
- Oturdukları yerden para kazanıyorlar.
- Bu görevi istismar edenler var.
- Halktan çok kopuklar.
- Bilgileri var aktarmada sorun yaşıyorlar.
- Belli bir standart yoktur.
- Örnek teşkil ettiklerinin farkında değiller.
- Çıkarıcı olanları gördüm.
- Liyakatsiz olduğunu düşünüyorum.
- Manevi olarak eksiklik var.
- Belli mekânlarla kendilerini sınırılıyorlar.
- Performans çok düşük.
- Cemaate dokunmaları lazım.
- Ne çok iyi ne çok kötü orta halli.
- Uygulamada eksikleri çok fazla.
- Bazen bilmek yetmez uygulamada önemlidir.
- Halk ile aralarına set çekmiş durumdalar.
- Çoğu performans açısından düşük.
- Bilgileri var ama takva konusunda sorun yaşıyorlar.
- Meslek olarak görülüyor sadece.
- İnsanların beklentilerini karşıladıklarını zannetmiyorum.
- Dine teşvik edici olduklarını düşünmüyorum.
- Yetersiz ve itici buluyorum.
- Atılgan ve girişimci olduklarını zannetmiyorum.
- Sorumluluklarının bilincinde değiller.
- İşin kolayına kaçıyorlar.
- Fikrim yok.
- Rıza-i ilahi geri planda kalmış durumda.
- Hem teori de hem de pratik de yetersiz.
- Orta düzeyde.
- Projeleri çok yetersiz.
- Köylerde çok kötü düzeyde olduğu daha da belirgin.
- Çağın yanlışlarına karşı durmaya çalışıyorlar.
- İnsanların hala din konusundaki bilgisizliği bunun yeterli düzeyde olmadığını gösteriyor.
- Birçoğu yaptığı mesleğini sadece para karşılığı bir iş olarak görüyor.
- Kapitalist dünyaya boyun bükmüş durumdalar.
- Mesleklerini tam benimsemiş değiller.
- Bu işi sadece camilere kürsülere sığdırıyorlar.
- Anlayış nezaket konusunda da eksikleri oldukça fazla.

Öğrencilerden bir kısmı din görevlilerinin mesleki ve kişisel yeterlikleri konusunda olumlu veya vasat görüşler ortaya koyarken olumsuz görüşe

sahip öğrencilerin sayısı oldukça fazladır. Yetersizlik alanları ise daha çok halktan kopuk olmaları, çıkar ve maddiyatı ön planda tutmaları, uygulamada eksikliklerinin olması, samimiyetsizlik, sunum ve aktarım becerilerindeki eksiklik, ikna ve kullandıkları dil ve üslup ile etkili olamamaları öne çıkan konular arasındadır.

31-Din görevlilerinden beklentileriniz nelerdir?

- Anlayışlı olmaları.
- Bilgilerine uygun konuşup öyle yaşamaları.
- Samimiyet güler yüz görevlerine sadakat.
- Faaliyet alanlarını genişletmeleri.
- Kendilerini sürekli olarak geliştirmeleri.
- Görevlerini Allah rızası için yapmalarını.
- İslam dinini en güzel şekilde insanlara anlatmalarını.
- Dini sevdirecek korkutmadan aktarmalarını.
- İnsanlar arasında ayırım yapmamalarını.
- Halkın arasına karışmalarını.
- Yaptıkları işe maddi açıdan bakmamalarını.
- İnsanlara en güzel olmalarını.
- Dini hakkı ile öğretmelerini.
- Dini yayma konusunda fedakârlık ve çaba.
- Yaptıkları görevinin kutsallığının farkında olmalarını.
- Söz ve fiillerinde bütünlük.
- Din eğitimlerini alırken bunu layıkıyla yapmalarını.
- Dini baştan savma değil dosdoğru insanlara anlatmalarını.
- Olaylara çözüm getirebilmelerini.
- Kime nerede nasıl hitap edileceğini iyi seçmelerini.
- Toplumla kaynaşmalarını.
- Gençlerle daha çok içli dışlı olmalarını.
- İhlâşlı olarak ilimle amel etmelerini lisan-i hal ile de örnek olmalarını.
- Ehliyet ve liyakatli olmalarını.
- Eleştiriye açık olmalarını.
- Camii mescit kurs dışında da görevini ihya etmelerini.
- Dini güzel bir şekilde temsil etmelerini.
- Aktif olmalarını.
- Toplumun içine karışmalarını.
- İnsanlara manevi destek olmalarını.
- Özgüvenli olmalarını.
- Gençlere ulaşım adına sosyal medyayı da kullanmalarını.
- Kendilerini her daim geliştirmelerini.
- Sürekli bilginin peşinde olmalarını.
- Kendilerini sürekli güncellemelerini.
- Dinin hassasiyetinin farkında olmalarını.
- Buldukları ortamda kurandan sürekli meal okuyup tefsir yapmalarını.
- İnsanları dine ısındırmalarını.
- Dini sohbetleri her ortamda yapmalarını.
- Müslümanlık bilincini insanlara kavratmalarını.
- Topluma rehber olmalarını.

- Sahip oldukları kimliklerini güzel şekilde temsil etmelerini.
- Topluma ahlak bilincini yerleştirmelerini.
- Dini insanlara kırmadan incitmeden saygı dili ile anlatmalarını.
- Kazandıkları parayı helal yoldan kazanmalarını.
- Görevlerini nefret ettirmeden sevdirerek yapmalarını.
- Daha önce değinilmemiş konular hakkında bilgi vermelerini.
- Nakle sünnete akla uygun konuşmalarını.
- Toplumda din hususunda kalıplaşmış yanlışları yıkmalarını.
- O göreve haklarıyla gelmelerini.
- Gençlerin seviyelerine inip onları anlamalarını
- Adap ve görgü kurallarına uymalarını.
- Dil ve üsluba dikkat etmelerini.

Öğrencilerin din görevlilerinden beklentileri olarak öne çıkan konular şunlar olmuştur; anlayış, adap ve görgü kurallarına uygun davranış, uygun dil ve üslup, yanlış inanç ve uygulamalarla mücadele, insanların seviyesine göre hitap edebilme, saygı dili, helal kazanç, bilgilendirme çabası içinde olma, sevgi dilini kullanma, bilgilerini güncellemeleri, sosyal medyayı kullanabilme, gençlerle iletişim, özgüven, cami dışında da görev yapmaları, Güleryüz ve sorun çözücü olmaları istenmiştir.

32-Siz din görevlisi olsaydınız dini hizmetlerde ne tür uygulamalar yapardınız?

- Sohbetleri daha ilgi çekici yapardım.
- Farklı aktiviteler yapardım.
- Kitap okuma grupları yapar onları camii ve türbelere götürürdüm.
- Önceliğim çocuklar ve onların eğitimi olurdu.
- Her kesimden insana ulaşmaya çalışırdım.
- Sosyal medyada ilgi çekecek etkinlikler yapardım.
- Halk ile daha iç içe olurdu.
- Bilgiyi pratiğe dökerdim.
- İnsanları camide toplamaya gayret gösterirdim.
- Anlattıklarımı önce kendi hayatımda uygulardım.
- Yurt içinde din konusunda ki zayıf şehirleri gezer orda dini anlatırdım.
- Toplumda sorunu olan insanlarla özel ilgilenirdim.
- Herkese kucak acar katı ve kuralcı olmazdım.
- Teknolojiyi dini yayma konusunda da doğru şekilde kullanmaya çalışırdım.
- Belli bir cemaat ile tefsir hadis dersleri yapardım.
- Nasıl daha çok insana ulaşabilirim diye düşünürdüm.
- Gençliğin içine katılırdım
- Her ortam da Kura'ndan meal okurdum.
- Ücretsiz Arapça ve Kur'an kursları verirdim.
- Yurt dışında da faaliyetler gösterirdim.
- Cemaat ile hafta sonu kahvaltıları yapardım.
- Ev ziyaretleri yapardım.
- Sürekli olarak insanlarla diyalog hâlinde bulunurdum.
- Öncelikle kendimi sorguya çekerdim eksiklerimi düşünürdüm.
- Küçük belde ve kasabalara gider sohbet ortamları kurardım.

- Konferanslar düzenledim.
- Daha çok çocuklar üzerinde yoğunlaşır onları camide toplamaya çalışırdım.
- Görevlileri seçerken daha hassas davranırdım.
- İnsanların görüş ve önerilerini dinler onlara göre hareket ederdim.
- İçinde bulunduğum ortamda her daim istişare yapardım.
- Anlattığım şeyi yaşardım.
- Gönüllü eğitimler verirdim.
- Din eğitimi konusunda materyallerden faydalanırdım.
- Güncel sorunları tiyatro gibi alanlarda işler insanlara aktarırdım.
- Cezaevi huzurevi kreş gibi yerlere sık sık ziyaretler yapardım.
- Kadınlara yönelik sohbetlere ağırlık verirdim.
- İkramlı sohbetler yapar bolca kuran meal-i okuturdum.
- Ahlâkî olarak insanları ilk önce eğitmek isterdim.
- Özellikle anneleri hedef alır onların eğitiminde daha baskın olurum.
- İlmihal açısından yaygın din eğitimi programları yapardım.
- Ders halkası toplu yemek etkinlikleri ile insanları bir araya getirirdim.
- Vakıflarla ortak işler yapardım.
- Saygınlığımı hep korurdum.
- İslamofobi ile savaşırdım.
- Okullarla iş birliği içinde olurum.
- Kurani kerimin öğretilmesi için elimden geleni yapardım.
- Camii dışında da görevimi ihya ederdim.
- İnsanları sıkmadan yormadan dini anlatmaya çalışırdım.
- Kaliteyi artırmak için din görevlilerini denetlerdim.
- Yaş sınırlaması koymadan din öğretisi yapardım.
- Toplumla kuran ahlaki düşüncesini yerleştirmeye çalışırdım.

Verilen cevapların büyük çoğunluğu insan ilişkileri ve kişilerarası iletişimle ilgili olduğu görülmektedir. Öğrencilerin din görevlisi olarak yapmak istedikleri yoğunluk kazanan diğer tema ise tebliğ ve irşat faaliyetleri konusunda gerçekleşmiştir.

33-Takdir ettiğiniz bir din görevlisinin beğendiğiniz örnek davranış ve uygulamaları hakkında bilgi veriniz.

- Hem yaşayıp hem de öğretiyor.
- İnsanlara çok sevecen davranırdı onun samimiyeti sayesinde kuran okumayı öğrendim ve bugün ilahiyat okuyorum.
- Yazın her kurs sonunda öğrencileri pikniğe götürüp işini eğlenceli yapması.
- Öğrenciler arasında ayırım yapmıyor ve hitabeti çok güzel.
- İşini kolaylaştırıp yapması ezberci sisteme karşı durması.
- İnterneti bu konuda aktif kullanması ve gençlik ile şehir şehir gezmesi.
- Hiç aksatmadan en uzak camide görevini yapması.
- İlim yönünden dolu biriydi peşin hüküm vermemesi.
- Yaşlı genç ayırt etmeden nezaketle insanlara yaklaşması.
- Hoşgörülü olması.
- Dış görünüşü ve insanların düşüncesi ne olursa olsun dışlamaması.
- Kuranda geçen kıssaları ayrıntılı şekilde anlatması.
- Anlattığı şeyleri yaşaması.

- İlimiyle amel etmesi.
- Cemaatiyle yakından ilişki kurması.
- Sabırlı olması.
- Kendini Allah rızasına adanması.
- Konuşma yaparken kullandığı arapça kelimeleri insanların anlaması için açıklaması.
- Sohbet sonunda birtakım ikramlarda bulunması.
- Gönüllü olarak köyde 5 yıl görev yapması.
- Her alanda dolu bilgisinin olması.
- Kendisini her daim geliştirmek için çabalaması.
- Çocuklarla oynayıp onları camiye ısındırması.
- Hitabı ve insanlara karşı nezaket dilini kullanması.
- Sabah namazından sonra insanları kahvaltı da buluşturması.
- Herkesin anlayacağı üslup ile konuşması.
- Öğrencilerine yerine göre bir anne baba gibi davranması.
- Çarşıda gezerken gördüğü gençleri camiye getirmesi.
- Çocukların camiye gelmeleri için namaz sonrası onlarla futbol maçı yapması.
- Ders saatleri dışında da talebeleri ile ilgilenmesi.
- Ramazanda insanların evlerine gidip onları teravihe toplaması.
- İhtiyaç sahibi insanları belirleyip onlara yardımcı olması.
- İnsanlara değer vererek yaklaşması.
- Akşamları caminin bahçesinde semaver yapıp sohbet etmesi.
- Cömert olması.
- Görevine sadakatle bağlı olması.
- Görevini mazeretsiz terk etmemesi.
- Halkın düğününde cenazesinde yanlarında olması.
- Dine soğuk bakan insanların kalplerini dine ısındırması.
- İnsanları güzel konular hakkında bilgilendirmesi.
- Hayatını görevine adanmış olması.
- Arapça kursları vermesi.
- Çocuklar için ödüllü yarışmalar yapması.
- Namaz vakitleri dışında da her daim camide bulunması.
- Camide ramazanda ve ramazan dışında yemek vererek insanları bir araya getirmesi.
- Her akşam bir kişiye ev ziyaretinde bulunması.
- Maalesef yoktur.
- Caminin bahçesine ağaçlar dikmesi.
- Ramazanda hiçbir ücret almadan evlerde mukabele okuması.
- Caminin temizliğini kendisinin yapması.
- Dikkati dağılan kişilerin dikkatini hemen toplaması.
- Yapmacık olmaması.
- Emekli olmasına rağmen mescitte Arapça hadis tefsir dersleri vermesi.
- İnsanların sıkıntısını kendi sıkıntısı gibi görmesi.
- Engelli insanlar için farklı yöntemler uygulaması.
- Sevgi saygı dayanışması içinde olması.
- Jest ve mimiklerini çok iyi kullanması.
- İkna kabiliyetinin çok güçlü olması.

Öğrencilerin takdirini kazanmış din görevlilerinin öne çıkan nitelikleri olarak; adanmışlık, bilgili olması, samimiyet, sevgi, saygı, temizlik, cömertlik, ilmi faaliyet, engellilerle ilgilenme, hitabeti ve etkili konuşması, ilmi ile amil olması, ücret almadan hizmet üretmesi, ziyaret, dindar olmayanlarla da ilişki kurması, çocuklara ve gençlere yönelik hedeflerinin olması, insanları bir araya getirecek etkinlikler gerçekleştirmesi ve görevini aksatmaması öne çıkan konular olmuştur.

Sonuç

Araştırmada Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencilerinin dini hitabet yeterlikleri, DİB'in faaliyetleri ve din görevliliği hakkındaki görüşleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Araştırma bulgularının sonuçlarına göre öğrencilerin %64 oranında ilk tercihleri öğretmenlik mesleğidir. Erkek öğrencilerin camilerde %80 oranında müezzinlik %76 oranında vakit namazlarında imamet tecrübesi olmuştur. Cuma namazında imamhatiplik yapma ve vaaz sunma oranı %50- %51 olmuştur. Cenaze işlemlerinde uygulama oranı ise %19 olarak ortaya çıkmıştır. Gerçekleştirilen uygulamalar büyük oranda Dini Hitabet dersi gönüllü etkinlikleri çerçevesinde planlanmıştır. Öğrencilerin uygulama yaptığı cami din görevlilerinden ve Kur'an Kursu öğrencilerinden öğrencilerin yaptıkları görevlerin kalitesine ilişkin değerlendirmeler olumludur. Erkek öğrencilerin %92'si müezzinlik, %88'i vakit namazlarında imamet, %62'si ise cuma namazı imamhatipliği, yapabileceğini belirtmiştir. Benzer bir oranla öğrencilerin %86'sı temel eserlerden yararlanarak vaaz hazırlayabileceğini, %60'ı da vaaz sunumu gerçekleştirebileceğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerden Kur'an okuma konusunda kendisini yeterli görenlerin oranı %59 iken, Kur'an Kursu öğreticiliği için kendisini yeterli görenlerin oranı %59 olarak ortaya çıkmıştır. Cenaze namazı kıldırabilirim diyenlerin oranı %49, hatim duası yapabilirim diyenlerin oranı %66, yemek duası yapabilirim diyenlerin oranı %95'tir. Din görevliliğini yürütecek kadar ilmihal bilgisini yeterli görenlerin oranı yalnızca %30'dur.

Öğretmenlik ve din görevliliği meslekleri karşılaştırmasında; her iki mesleğin eğitim yönüne vurgu yapılmış, muhatap kitlenin farklılığı, resmiyet, itibar, samimiyet, sorumluluk, evrensellik, kutsallık, formal ve informal olmaları, yorucu ve yıpratıcı olup olmaması bakımından iki mesleği birbirinden farklı değerlendirmişlerdir.

Din görevliliği görevini yerine getirebilecek düzeyde eğitim alıp almadıkları konusunda öğrenciler olumlu ve olumsuz eşit oranda görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin yarısı aldıkları eğitimin din görevliliği için yeterli olduğunu düşünürken diğer yarısı özellikle uygulamadaki sınırlılığa dikkat çekmiştir. Din görevliliği mesleği için ilahiyat fakültelerindeki eğitimin yanı sıra çocuk gelişimi, diksiyon, Osmanlıca, fetva, ilmihal ve dil eğitimi gibi konularda kurs veya derslerin verilmesini öneri olarak sunmuşlardır.

Öğrencilerin toplu cevaplarından genel olarak DİB'in faaliyetleri hakkında bilgi sahibi oldukları ancak bir kısmının DİB'in faaliyetlerinden yeterince haberdar olmadığı anlaşılmıştır. DİB'in hali hazırda sunmuş olduğu hizmetleri öneri olarak dile getiren öğrenciler olmuştur. Bu sonuçlardan DİB'in gerçekleştirmiş olduğu hizmetleri topluma ulaştırmada yetersiz kaldığı söylenebilir. Örneğin DİB'in yayın hayatına kazandırdığı ve sürdürdüğü Diyanet Çocuk Dergisi'nin hitap çevresini oluşturan çocuklara ulaşmak için okullar ziyaret edilip tanıtım kampanyası gerçekleştirilebilir.

Öğrencilerin din görevlilerinden beklentileri olarak öne çıkan konular şunlar olmuştur; anlayış, adap ve görgü kurallarına uygun davranış, uygun dil ve üslup, yanlış inanç ve uygulamalarla mücadele, insanların seviyesine göre hitap edebilme, saygı dili, helal kazanç, bilgilendirme çabası içinde olma, sevgi dilini kullanma, bilgilerini güncellemeleri, sosyal medyayı kullanabilme, gençlerle iletişim, özgüven, cami dışında da görev yapmaları, güleryüz ve sorun çözücü olmalarıdır.

Öğrenciler din görevlisi oldukları takdirde insan ilişkilerine ve kişilerarası iletişime daha çok önem vereceklerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin takdirini kazanmış din görevlilerinin nitelikleri olarak; adanmışlık, bilgili olması, samimiyet, sevgi, saygı, temizlik, cömertlik, ilmi faaliyet, engellilerle ilgilenme, hitabeti ve etkili konuşması, ilmi ile amel olması, ücret almadan hizmet üretmesi, ziyaret, dindar olmayanlarla da ilişki kurması, çocuklara ve gençlere yönelik hedeflerinin olması, insanları bir araya getirecek etkinlikler gerçekleştirmesi ve görevini aksatmaması gibi konular öne çıkmıştır.

Yapılan anketten dolayı olarak çıkardığımız sonuçlara göre öğrencilerimizde hatırı sayılır derecede özgüven eksikliği bulunmaktadır. Bu durumu aşabilmek için öğrenciye yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı sunulmalıdır. Lisans eğitimi boyunca teorik bilgi yüklemesi yapmak yerine kademe kademe pratik yapma şansı verilmelidir. Uygulamalar teorik bilgiye de kalıcılık vasfı kazandırır. Ayrıca cami eksenli uygulamalar öğrencilerin ahlaki tutum ve davranışlarını da olumlu yönde etkileyecektir. Bu nedenle öğrencilere öğrendiklerini pratiğe dökme fırsatı sunulmalıdır. Böylelikle birçok tecrübe kazanma şansı elde edebileceklerdir. Uygulamalar bunlar öğrencilerin kendilerine güvenmelerini sağlayacaktır. Özgüven eksikliği bireyin potansiyelini ortaya çıkarmasını engelleyen en büyük etmenlerdendir. Bu nedenle öğrencilere kendini gerçekleştirme fırsatı tanınmanın yanı sıra mesleki yeterlilik kazandırılmış olacaktır.

Günümüzde ilahiyat fakülteleri çalışma kapsamını genişletmiş, yurt içinde ve yurt dışında birçok çalışma alanı açılmıştır. İlahiyat fakültelerinde ortaya çıkan açığı gidermek için açılan sertifika kursları ve DİB'in açtığı çok sınırlı hizmet içi eğitim kursları bu ihtiyacı gidermek için yeterli değildir. Bu durum ihtiyacı karşılamaya yönelik olmayıp geçici bir çözüm yoludur. İlahiyat fakültelerindeki eğitim, yeni ihtiyaçları karşılayabilecek, çeşitli

bölüm ve ayrı fakülteler şeklinde hali hazırda ve gelecekte ihtiyaç duyulan mesleklere hazırlayıcı ek öğretim programlarıyla zenginleştirilmeleri gerekir. İlahiyat fakülteleri bu ihtiyaçları karşılayabilmek için içeriğini genişletmeli, misyonunu ve vizyonunu güçlendirmelidir. Globalleşen dünyada insanların ilgi ve ihtiyaçları değişmektedir. İlahiyat fakültelerinden beklenen de kendilerini gelişen teknolojiye, yeniliklere ve ihtiyaçlara göre güncellemeleridir. Kökleri geçmişe dayanan ilahiyat fakülteleri, aynı zamanda günümüze ve geleceğe hitap edecek dinamik, yeni nesil bir sistem ve müfredatla eğitime devam etmelidir. Sonuç olarak ilahiyat fakülteleri etki alanını güçlendirmek, daha nitelikli hizmet sunabilmek ve verilen eğitimi daha işlevsel bir düzeye yükseltmek için branşlaşma yoluna gitmelidir. Günümüzde ilahiyat alanında ortaya çıkan istihdam temelli ihtiyaç alanları bunu zorunlu kılmaktadır.

Kaynakça

- Apaydın, Yunus. "İlahiyat Fakültelerinin Çağdaş Dinî Sorunlara Çözüm Üretmedeki Yeterlilik Sorunu". *Gelenek ve Modernite Arasında İslam Yorumları* Haz. İsmail Kurt. 295. Konya: NEÜ, 2017.
- Aşık, Nevzat. "İlahiyat Fakültelerinin Pratik Din Hizmetlerine Katkısı". *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*. 460. Ankara: DİB, 2008.
- Aşıkoğlu, Nevzat Yaşar. "İlahiyat Fakültelerinin Eğitim Öğretime Katkıları ve Kaliteye Yolculuk". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (2005): 7.
- Bilgin, Beyza. *Din Eğitimi*. Ankara: Gür Yayıncılık, 2001.
- Buyrukçu, Ramazan. "İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması Problemi". *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu Bildirileri*. 519. Isparta: SDÜ, 2004.
- Cengil, Muammer. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İstihdam ve Bu Bağlamda Ders Programları Üzerine Bazı Öneriler". *Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu Bildirileri*. 244. Isparta: SDÜ, 2004.
- Cilacı, Osman. "İlahiyat Fakültelerindeki Uygulamaların Önemi Üzerine". *Yükseköğretimde Din Bilimleri Öğretimi Sempozyumu*. 38. 39. 27-44. Samsun: OMÜ 1988.
- Çelik, Ercan. "İHL, İlahiyat Fakülteleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Merkezleri Programlarının Vaizlik Mesleği Açısından Değerlendirilmesi". *Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu* 2. 361. Ankara: DİB, 2013.
- Çiçek, Yakup. "İlahiyat Fakültelerinde Öğretim ve Metodu", *Yükseköğretimde Din Bilimleri Öğretimi Sempozyumu*. 112. Samsun: OMÜ, 1988.
- Doğan, Recai - Ege, Remziye. *Din Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.

- Ege, Remziye. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Vaaz ve Vaizlik Konularına Bakışları: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/2 (2013). 129-158. 361.
- Eroğlu, Ahmet Hikmet. *Türkiye’de Dinler Tarihi’nin Kurumsallaşması Sürecinde Prof. Dr. Abdurrahman Küçük*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2016.
- Kaya, Mevlüt. “İlahiyat Fakültelerinin İstihdam Alanlarına Uygun Eleman Yetiştirme Sorunu”. *Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu Bildirileri*. 211-242. Isparta: SDÜ, 2004.
- Kaya, Mevlüt.- Turan, İbrahim. “İlahiyat Fakültesi ve İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Din Görevliliğine İlişkin Mesleki Yeterlilikleri (Samsun İli Örneği)”. *On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34. (2013): 35.
- Kılavuz, M. Akif. “İlahiyat Fakültelerinde Din Hizmetleri Bölümü Oluşturulmasına Duyulan İhtiyaç”. *Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu Bildiriler*. 391. Ankara: DİB, 2013.
- Köylü, Mustafa. *Yükseköğretimde Din Eğitimi*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2014.
- Onay, Ahmet. “Cami Eksenli Din Hizmetleri”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*. 258-276. 2008.
- Özdemir, Saadettin. “İstihdam Alanlarına Göre İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması: Din Hizmetleri Bölümü Önerisi”. *Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu Bildiriler*. 544. Isparta: SDÜ, 2004.
- Toksarı, Ali. “İlahiyat Fakülteleri Eğitim-Öğretiminde Branşlaşma”. *Yükseköğretimde Din Bilimleri Öğretimi Sempozyumu*. 196. Samsun: OMÜ, 1987.
- Tosun, Cemal. “İlahiyat Fakültelerinde Vaizlik Eğitimi”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 36/ (1997): 221.
- Tosun, Cemal.-Doğan, Recai. “İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılanması Üzerine”. *Türkiye’de Yüksek Din Eğitimi Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu Bildirile*. 500. Isparta: SDÜ, 2004.
- Uçar, Recep. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)”. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 8/2 (2017): 140.
- Yürük, İsmail. “İlahiyat Fakültelerinde Din Eğitiminin Temel Problemleri”. *Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına*. 646. Ankara: Türk Eğitim Sen, 2016